

Natuurvisie Zeeland 2016 - 2022

KADERNOTA

NATUURVISIE ZEELAND 2016 - 2022

KADERNOTA

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	1
De kadernota – achtergrond en opzet	3
Hoofdstuk 1 Natuurbescherming	7
Hoofdstuk 2 Natuurbeheer	11
Hoofdstuk 3 Natuurontwikkeling	19
Hoofdstuk 4 Natuurherstel	21
Hoofdstuk 5 Natuurverbreding	25
Hoofdstuk 6 Natuurbeleving	31
Hoofdstuk 7 Landschap	37
Hoofdstuk 8 Uitvoering	43
Hoofdstuk 9 Middelen	47

INLEIDING

Zeeland is een eilandenrijk gelegen in het dynamische Deltagebied van de rivieren Schelde, Maas en Rijn. Land gevormd door zowel de zee als de rivieren. Land in Zee.

Deltagebieden zoals de Zeeuwse Delta, waar zout zeewater en zoet rivierwater samenkomen, worden gekenmerkt door hoge concentraties aan voedingstoffen in zowel het water als het slib dat in het water wordt meegevoerd. Dat maakt dit soort delta's tot de meest productieve natuurlijke leefomgevingen in de wereld en uit zich in een grote natuurlijke rijkdom (veel soorten en grote aantallen planten en dieren).

De Zuidwestelijke Delta is dankzij haar geografische ligging en het waterrijke karakter, samen met de Waddenzee, een van de belangrijkste knooppunten op de route van veel trekvogels die zomers in het hoge noorden broeden. Grote hoeveelheden steltlopers, sterns en watervogels als futen en eenden vinden hier een voedselrijke en rustige pleisterplaats. Een deel benut de Delta als tussenstation om te rusten en op te vetten voordat ze de reis naar Afrika voortzetten, andere soorten blijven hier overwinteren.

De Westerschelde is het laatste deltawater van Nederland waar nog sprake is van een open verbinding en een natuurlijke overgang van rivier naar zee. Dit "estuarium" is qua aard en omvang uniek in Europa. Nergens in Noordwest-Europa is nog een meergeuldig deltawater van deze omvang aanwezig. Het Verdrongen land van Saefthinghe is een van de grootste schorgebieden in Nederland en het grootste brakwaterschor van Noordwest-Europa.

Wester- en Oosterschelde zijn belangrijke kraamkamers voor vissen en kreeftachtigen. Sinds midden jaren '80 leven er in beide bekkens zelfs weer zeehonden en bruinvissen.

De Delta is in internationaal opzicht ook van belang als broedgebied voor veel soorten kustbroedvogels zoals dwergstern, grote stern, strand- en bontbekplevier en kluut.

Het Grevelingenmeer is het grootste zoutwatermeer in Noordwest-Europa

De Nederlandse duinen zijn als ecosysteem uniek in de wereld. De duingraslanden en duinstruwelen zijn van Europese betekenis, vooral omdat ze zo uitgestrekt zijn en veel variatie vertonen. Sommige van de plantengemeenschappen van de duingraslanden zijn zeer bijzonder en komen alleen voor in Nederland. De Zeeuwse duinen verschillen van de Hollandse duinen en die van de Waddeneilanden door de samenstelling van dier- en plantensoorten en hun uiterlijk en zijn daarom enig in hun soort.

De invloed van de zee en de rivieren heeft niet alleen geresulteerd in een unieke natuur, maar ook in een uniek landschap. Nergens ter wereld is zo'n dichtheid aan polders en dijken te vinden als in Zeeland. Ook de vele kreken en welen, die getuigen van al dan niet opzettelijk veroorzaakte dijkdoorbraken, of herinneren aan oude, afgedamde zeearmen, zijn bijzonder. Van de middeleeuwse poelgraslanden met hun slechte waterhuishouding, holle-bollige oppervlak, grillige perceelvormen en vaak brakke water, is weliswaar niet veel bewaard gebleven, maar de poelgebieden die nog resten behoren tot de weinige die nog bewaard zijn gebleven in Nederland en Vlaanderen.

De natuurlijke rijkdom en gunstige ligging van delta's heeft vanouds ook een grote aantrekkingskracht op de mens. Veel van de grote beschavingen uit de wereldgeschiedenis ontwikkelden zich in Deltagebieden. De rivieren en de zee zetten vruchtbare klei af die eersteklas landbouwgrond levert. Vanwege de strategische ligging aan de open zee en met de rivieren als verbinding naar het achterland zijn delta's ook ideaal voor de ontwikkeling van economische activiteiten. Dit zien we ook weerspiegeld in de Zuidwestelijke Delta: grote industrie- en

havengebieden aan diep vaarwater (Rotterdam, Antwerpen, Terneuzen-Gent, het Sloe), een groot areaal aan rijke landbouwgrond en in de Deltawateren visserij en schelpdierkwekerij. Daarbij trekken het water, gecombineerd met het landelijke karakter van de polders met hun dorpen en de historische stadskernen, jaarlijks veel toeristen naar Zeeland. Die grote menselijke activiteit en die bijzondere en kwetsbare natuur komen allemaal samen in het Deltagebied. Dit levert een unieke en aantrekkelijke situatie op, die onvermijdelijk ook tot knelpunten leidt. De uitdaging ligt erin om met z'n allen: overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers, de juiste balans te vinden tussen benutting en bescherming van de natuurlijke rijkdommen die de Delta ons biedt.

De bijzondere Zeeuwse natuur en het typisch Zeeuwse landschap krijgen een plaats in de voor u liggende Natuurvisie, waarin op hoofdlijnen wordt geschetst hoe de provincie invulling geeft aan het behoud van biodiversiteit en natuurbelangen verbindt aan economische en maatschappelijke belangen.

DE KADERNOTA – ACHTERGROND EN OPZET

Met het Decentralisatieakkoord Natuur (2011) en het Natuurpact (2013) tussen het Rijk en provincies en de bijbehorende Overeenkomst tussen provincies en Manifestpartijen¹ is de Provincie verantwoordelijk voor de invulling van de regierol voor natuur en platteland en de inzet van daarvoor beschikbare middelen van het Rijk en de afgesproken eigen bijdrage². Met de komst van de Wet natuurbescherming in 2017 is het daarbij verplicht om een Natuurvisie op te stellen. Hoofddoel van de Natuurvisie en de uitvoering van het natuurbeleid is het behoud en de versterking van biodiversiteit.

Biodiversiteit

Biodiversiteit staat voor biologische diversiteit en omvat het totaal aan soorten planten en dieren op aarde. Het betreft zowel de variatie in soorten, als ook de erfelijke variatie binnen soorten en de variatie aan levensgemeenschappen of ecosystemen. De afgelopen veertig jaar is de biodiversiteit wereldwijd met 50% afgenomen en die achteruitgang zet nog steeds door. Op mondiaal en Europees niveau zijn daarom biodiversiteitsverdragen opgesteld met als hoofddoel een significante beperking van het verlies aan biodiversiteit in 2020. Nederland heeft zich aan deze verdragen gecommitteerd. Behoud en versterking van de biodiversiteit zijn daarom de hoofddoelstelling van het natuurbeleid.

Voor het opstellen van deze Natuurvisie wordt de daarbij behorende procedure gevolgd. Dat wil zeggen dat Provinciale Staten op cruciale momenten worden betrokken. Middels het vaststellen van een startnotitie bepalen zij de reikwijdte van de uiteindelijke visie en via de kadernota worden de beleidskeuzes voor de uiteindelijke visie voorgelegd.

De startnotitie is in september 2015 in de commissie Ruimte behandeld en in november 2015 door Provinciale Staten vastgesteld. Hierin zijn de onderwerpen voor de Natuurvisie benoemd, bestaande uit de 5 pijlers van de begroting (natuurbescherming, natuurbeheer, natuurontwikkeling, natuurherstel en natuurverbreding) en aangevuld met de pijler landschap. Om praktische redenen wordt in de Natuurvisie de veelomvattende pijler Natuurverbreding opgesplitst in een hoofdstuk Natuurverbreding en een hoofdstuk Natuurbeleving.

In navolging van de trend in het Nederlandse natuurbeleid en de weerspiegeling daarvan in de inhoud van o.a. het Natuurpact, de overeenkomst met de Manifestpartners en de Rijksnatuurvisie, wordt in de Natuurvisie Zeeland ook aandacht besteed aan de thema's natuur & economie en natuur & maatschappij.

Voor de inhoud van de (in de startnota gedefinieerde) onderwerpen is vervolgens het maatschappelijk veld geconsulteerd. Dit is gedaan via een 'stakeholdersbijeenkomst' in december

¹ Tot de Manifestpartijen behoren Natuurmonumenten, De12Landschappen, Staatsbosbeheer, RECRON, Fed. Particulier Grondbezit, LTO Nederland, APnl (agrarisch en particulier natuur- en landschapsbeheer), en ANWB.

² Het Rijk is verantwoordelijk voor het toezicht op de gunstige staat van instandhouding van Natura 2000-soorten en –habitats en de rapportage hierover aan de EC. Provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de gedecentraliseerde taken (waaronder de realisatie van Europese natuurdoelen), de inzet van de middelen hiervoor, en jaarlijkse voortgangsrapportages aan het Rijk.

2015 met een brede vertegenwoordiging van partijen die een rol spelen in het huidige natuurbeleid dan wel mogelijk een (grotere) rol zouden kunnen spelen. Behalve natuurorganisaties zijn ook het bedrijfsleven, de recreatiesector, de landbouw, medeoverheden, de onderwijssector en de zorg- en welzijnssector om input gevraagd met betrekking tot aandachtspunten die niet mogen ontbreken in de Natuurvisie en het (beter) benutten van kansen. De stakeholders zijn voorafgaand gevraagd een online-enquête in te vullen. De input hiervan is verwerkt in de verschillende hoofdstukken.

Met de uitkomsten van de stakeholdersbijeenkomst zijn in januari 2016 drie publieksbijeenkomsten georganiseerd waar een ieder in de gelegenheid is gesteld te reflecteren op het huidige natuurbeleid en de focus voor het toekomstig beleid te definiëren.

De uitkomsten van de consultaties onder stakeholders en het brede publiek zijn weergegeven in de bouwstenennotitie Natuurvisie Zeeland³, die is na te lezen op de website van de Provincie Zeeland.

Met de resultaten uit de consultatie van het maatschappelijk veld is voorliggende kadernota opgesteld waarin aan Provinciale Staten keuzes worden voorgelegd. De keuzes zijn op 25 mei voorgelegd aan de Provinciale Commissie voor de Groene Ruimte (PCGR).⁴

De keuzes komen in de hiernavolgende hoofdstukken aan de orde en zullen worden uitgewerkt in de uiteindelijke Natuurvisie (eind 2016). Bij elke keuze is een voorkeurskeuze aangegeven door GS. Deze is telkens aangegeven met een groene markering. Daar waar de voorkeurskeuze van GS afwijkt van de keuze van de PCGR is dit in de tekst aangegeven. **Daar waar PS in de behandeling van de kadernota op 15 juli 2016 een andere keuze hebben gemaakt dan de voorkeurskeuze van GS, is deze keuze geel gemarkeerd. Met betrekking tot de keuze voor wel of geen groot natuurbelevingscentrum voor heel Zeeland (6.2) nemen PS in de vergadering van 30 september een besluit.**

Bij het definiëren van de keuzes zijn een aantal algemene uitgangspunten gehanteerd:

- Daar waar op grond van de Wet natuurbescherming een beleidsmatige keuze moet worden gemaakt, wordt deze aan Provinciale Staten voorgelegd. Voorbeelden hiervan zijn keuzes met betrekking tot de uitkering van faunaschade en het al dan niet aanwijzen van bijzondere provinciale landschappen.
- De beschikbare middelen voor uitvoering van het natuurbeleid zijn in beginsel bepalend en door Provinciale Staten bepaald in de vergadering van juni 2016 in het kader van de behandeling van de voorjaarsnota en in het licht van de 0-based begroting;
- Afspraken die vastliggen, zoals de begrenzing van Natura 2000-gebieden of de hoogte van de vergoedingen voor natuurbeheer worden niet als keuze voorgelegd.
- De keuzes worden per pijler van het natuurbeleid voorgelegd, waarbij de keuzes met betrekking tot de speerpunten natuur-economie en natuur-maatschappij met name zijn uitgewerkt in de hoofdstukken natuurverbreding, natuurbeleving en uitvoering.
- Bij een aantal keuzes wordt onderzoek voorgesteld. Uit de onderzoeken kunnen opnieuw beleidskeuzes voortkomen. Sommige onderzoeken kunnen worden gestart na vaststelling van de kadernota. De beleidskeuzes die er uit voortvloeien worden echter niet bij de vaststelling van de Natuurvisie genomen, maar in andere beleidsnota's worden voorgelegd.
- De Natuurvisie is een kapstoknota; een nota op hoofdlijnen waarvan onderdelen worden uitgewerkt in nadere nota's/uitvoeringsprogramma's, zoals bijvoorbeeld het

³ De bouwstenennotitie is te vinden op <https://www.zeeland.nl/natuur-en-landschap/natuurbeleid>

⁴ In de PCGR zijn vertegenwoordigd: de Zeeuwse gemeenten, de ZLTO, het Waterschap, de Recron, terrein-beherende organisaties (Het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer), Federatie Zeeuws Particulier Grondbezit, het Collectief Poldernatuur Zeeland, de Zeeuwse Milieufederatie en het Kadaster.

Natuurbeheerplan Zeeland (over natuurbeheer) en de Nota Soortenbeleid (over actief soortenbeheer) en de Nota Faunabeleid (over schade veroorzakende dieren).

De Natuurvisie geldt voor een periode van zes jaar. Dat wil niet zeggen dat de Natuurvisie niet verder vooruit kijkt. Zo sluit de Natuurvisie aan bij wettelijk vastgestelde doelstellingen voor de langere termijn zoals bijvoorbeeld de ontwikkelopgave voor het Natuurnetwerk Zeeland dat in 2027 gereed moet zijn. Er is gekozen voor een periode van zes jaar om (na evaluatie) het provinciale natuurbeleid indien gewenst bij te sturen. Eventuele tussentijds gewenste aanpassingen van het natuurbeleid kunnen altijd worden doorgevoerd in de uitwerking of bijstelling van nadere beleidsnota's m.b.t. natuur en landschap.

HOOFDSTUK 1 NATUURBESCHERMING

De aanwezige Zeeuwse natuur moet worden beschermd. Dit gebeurt via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming (Natura 2000-gebieden) en de Wet ruimtelijke ordening (Natuurnetwerk Zeeland). Ook aanwezige houtopstanden worden beschermd. Deze bescherming kennen we als gebiedsbescherming. De bescherming is verplicht, zodat er voor dit onderwerp geen keuzes zijn te maken. Wel worden in dit hoofdstuk de kaders geschetst, waarbij de Provincie geen strengere regelgeving hanteert dan de Wet natuurbescherming voorschrijft.

Naast gebiedsbescherming gelden internationale afspraken voor bescherming van soorten. Voor soortenbescherming is een keuze mogelijk in het ambitieniveau.

In de raadpleging van de stakeholders is voorafgaand aan de consultatiebijeenkomst een online enquête gehouden. Een vraag hierin betrof hoe streng de Provincie moet zijn in het uitvoeren van wettelijke taken met betrekking tot natuurbescherming (controle en vergunningverlening Wet natuurbescherming, Verordening Ruimte Provincie Zeeland). Op een schaal van 1 (zeer soepel) tot 5 (zeer streng, met aanvullende eisen) was de score 3,65.

1.1 Gebiedsbescherming

De gebiedsbescherming is onder te verdelen in drie categorieën: de bescherming van het Natuurnetwerk Zeeland, de bescherming van de Natura 2000-gebieden en de bescherming van houtopstanden.

1.1.1 Bescherming van het Natuurnetwerk Zeeland

Het planologisch beschermde deel van het Natuurnetwerk Zeeland ligt op perceelniveau vast in de Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ, vastgesteld PS 28 september 2012, 1^e wijziging 11 maart 2016).

Voor deze percelen is het op grond van de Wet ruimtelijke ordening verplicht om bij provinciale verordening regels te stellen ter bescherming van het Natuurnetwerk Zeeland. In Zeeland zijn die uitgewerkt in de VRPZ. De VRPZ schrijft voor dat de bestaande natuurgebieden en de agrarische gebieden van ecologische betekenis in gemeentelijke bestemmingsplannen een passende bestemming moeten krijgen. Tijdens bestemmingsplanprocedures controleert de Provincie of de juiste bestemmingsregels zijn toegepast en of de bestemmingsgrenzen overeenkomen met de begrenzing van het Natuurnetwerk Zeeland. In de provinciale begroting geldt de doelstelling dat 100% van de percelen planologisch moet zijn beschermd.

1.1.2 Bescherming van de Zeeuwse Natura 2000-gebieden

Naast het Natuurnetwerk Zeeland zijn op grond van aanwijzingsbesluiten van het Rijk gebieden begrensd als Natura 2000-gebieden. Binnen de grenzen van de Provincie Zeeland liggen 16 Natura 2000-gebieden, te weten: "Yerseke en Kapelse Moer", "Zwin- en Kievittepolder", "Het Groote Gat", "Canisvliet", "Vogelkreek", "Kop van Schouwen", "Manteling van Walcheren", "Grevelingen", "Krammer-Volkerak", "Zoommeer", "Markiezaat", "Veerse Meer", "Oosterschelde", "Westerschelde en Saeftinghe", "Voordelta" en "Vlakte van de Raan".

Volgens de Wet natuurbescherming moet voor al deze gebieden een Natura 2000-beheerplan worden opgesteld door het daarvoor bevoegde gezag (met een looptijd van 6 jaar). Voor de Deltawateren, Vlake van de Raan en de Voordelta is het Rijk bevoegd gezag en voor de overige beheerplannen de provincies.

Een beheerplan bevat onder meer een visie over de wijze waarop de Europese doelen gehaald kunnen worden. Ook geeft het plan een inventarisatie van de huidige natuurkwaliteiten van het gebied, een omschrijving van activiteiten die in en rond het natuurgebied mogelijk zijn en of daar wel of geen vergunning voor nodig is. Ook de handhaving wordt in de beheerplannen geregeld.

Alle Zeeuwse Natura 2000-gebieden op land en een gedeelte van de buitendijks gelegen delen van de Natura 2000-gebieden (de permanent droge en een deel van de droogvallende gebieden) zijn onderdeel van het Natuurnetwerk en worden dus ook planologisch beschermd via de VRPZ en gemeentelijke bestemmingsplannen.

1.1.3 Bescherming van houtopstanden

Houtopstanden worden beschermd via de Wet natuurbescherming (paragraaf 4.1 Wnb) en de VRPZ (Landschap en erfgoed). Uitgangspunt daarbij is behoud van het bosareaal. Een groot deel van het bosareaal is ook onderdeel van het Natuurnetwerk Zeeland, waarvan een deel ook Natura 2000-gebied is. Houtopstanden worden op basis van meerdere regimes beschermd. In de uitwerking van de Natuurvisie worden de verschillende beschermingsregimes op elkaar afgestemd.

1.2 Soortbescherming (wettelijk)

Soortenbescherming wordt langs meerdere sporen in het natuurbeleid vorm gegeven. Enerzijds door middel van het treffen van fysieke maatregelen in het kader van het beheer van natuurgebieden en actief soortenbeheer (zie hoofdstukken 2, 3 en 4). Anderzijds door middel van wettelijke bepalingen en de handhaving daarvan. Zo krijgt soortenbescherming voor een deel invulling in de gebiedsbescherming (Natuurnetwerk Zeeland en Natura 2000, zie 1.1) en worden soorten ook direct beschermd via wet- en regelgeving. Ook voor die directe wettelijke bescherming zijn provincies verantwoordelijk.

In de Wet natuurbescherming zijn in het wild levende vogels, andere dieren en planten die vallen onder het beschermingsregime van de Vogel- en Habitatrichtlijn wettelijk beschermd. Het gaat niet alleen om de dieren en planten zelf, maar ook om eieren, nest- en rustplaatsen. Ook zaken als verstoring, verhandelen, in bezit hebben e.d. zijn verboden. Gedeputeerde Staten kunnen onder voorwaarden ontheffing verlenen van een aantal verboden en Provinciale Staten zijn bevoegd om ontheffing te verlenen van een aantal verboden via een verordening.

Het is mogelijk om een keuze te maken op het onderdeel soortbescherming. Het gaat hierbij over de mogelijkheid om door investeringen vooraf hindernissen op een later moment reeds weg te nemen (mitigerende maatregelen). Dit gebeurt in de praktijk op incidentele basis, maar kan via een programmatische aanpak in Zeeland worden uitgerold. Bij het inwinnen van advies van de PCGR is aangegeven dat alleen naleving van de natuurwetgeving voldoende is, terwijl ons college een meerwaarde ziet in een programmatische pro-actieve benadering.

Keuze 0: De Provincie ziet toe op de naleving van de Wet natuurbescherming.

Keuze 1: De Provincie faciliteert en stimuleert daarnaast pro-actieve soortenbescherming i.s.m. andere overheden en ondernemers. Dat wil zeggen dat voordat ontwikkelingen plaatsvinden er

voldoende mitigerende maatregelen worden genomen ten gunste van een duurzame instandhouding van een populatie van soorten. Financiering ligt primair bij de baat hebbende partijen.

HOOFDSTUK 2 NATUURBEHEER

Om de kwaliteit van natuur en landschap in Zeeland in stand te kunnen houden is naast wettelijke bescherming ook actief beheer nodig. Dit beheer richt zich in eerste instantie op de natuurgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland. Voor het optimaal functioneren van dit stelsel van natuurgebieden is het noodzakelijk dat er samenhang is met voldoende natuur en landschap van goede kwaliteit buiten het Natuurnetwerk Zeeland.

Bij de consultatie van het maatschappelijk veld bleek dat de stakeholders belang hechten aan het vergroten en bewaren van de kwaliteit van natuurgebieden. In de online enquête is door hen aangegeven dat de (beperkte) overheidsmiddelen voor natuur vooral moeten worden ingezet op de verbetering van de kwaliteit van het natuurnetwerk en in de tweede plaats op het verwerven van grond ten behoeve van het natuurnetwerk. Uit de publieksbijeenkomsten kwam de aanbeveling dat het beheer van de huidige natuur eerst op orde moet zijn voordat er nieuwe natuur wordt aangelegd.

2.1 Beheer van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)

In het Natuurbeheerplan Zeeland heeft de Provincie Zeeland vastgelegd waar binnen het Natuurnetwerk Zeeland welk soort natuur wordt nagestreefd, dit ligt vast in natuurambitietypes. Het grootste deel van het Natuurnetwerk Zeeland wordt beheerd door terrein-beherende organisaties en particulieren. Het gaat hier om 17.549 hectare. Zij ontvangen hiervoor subsidie op grond van de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer (SNL). De subsidie is een bijdrage in de kosten van het beheer en afhankelijk van het type en dekt 75% van de gemiddelde beheerkosten. Bij de subsidieverlening SNL worden 6-jarige afspraken met de beheerders gemaakt. In de afspraken worden ook de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten meegenomen.

In het Decentralisatieakkoord, het Natuurpact en de Overeenkomst met de Manifestpartijen zijn afspraken gemaakt over de kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland (waartoe ook het Natuurnetwerk Zeeland behoort) en over de middelen die Rijk en provincies voor het beheer beschikbaar stellen. Uit de consultatie van het maatschappelijk veld bleek er een grote betekenis te worden toegekend aan een goed beheer van het hele Natuurnetwerk Zeeland.

Met beheerders van natuurterreinen binnen het Natuurnetwerk Zeeland zoekt de Provincie voortdurend naar mogelijkheden om het beheer zo effectief en efficiënt mogelijk uit te voeren, bijvoorbeeld door het nastreven van eenheid van beheer. Een goed en efficiënt beheer is ook een speerpunt van het Coalitieakkoord "Krachten bundelen".

In de consultatierondes met het maatschappelijk veld deden de stakeholders de aanbeveling om ter vergroting van de kwaliteit en efficiëntie van natuurbeheer business cases op te stellen voor grote gebieden, waarin alle stakeholders deelnemen. Zowel de stakeholders als het brede publiek vroegen bij natuurbeheer vooral aandacht voor de kernkwaliteiten van de typisch Zeeuwse natuur. Uit de publieksbijeenkomsten bleek verder dat een meerderheid van de aanwezigen vond dat partijen die baat hebben bij de Zeeuwse natuurgebieden moeten meebetalen aan het beheer ervan.

Om de effectiviteit en efficiëntie van het natuurbeheer te kunnen beoordelen is een systeem van monitoring, evaluatie en rapportering opgezet (Provinciaal Monitoringprogramma). Dit programma is in september 2015 vastgesteld door het Gedeputeerde Staten en aan de commissie Ruimte

voorgelegd. Algemeen landelijk uitgangspunt is dat alleen vergoedingen worden verstrekt aan gecertificeerde beheerders. De gecertificeerde beheerders voeren daarbij zelf de monitoring, evaluatie en rapportering uit, die de Provincie weer gebruikt voor haar evaluatie en rapportering. Aanvullend aan de landelijke richtlijnen neemt de Provincie in de huidige situatie ambtelijk deel aan veldcontroles. Tijdens de publieksbijeenkomsten zijn opmerkingen gemaakt als "de slager keurt zijn eigen vlees" en "het beheer van bloemdijken volstaat niet". Daarom wordt aan Provinciale Staten een keuze voorgelegd of meer toezicht noodzakelijk is.

Keuze 0: De Provincie vertrouwt er op dat gecertificeerde beheerders de monitoring, evaluatie en rapportering vakkundig, volledig en te goeder trouw uitvoeren en benut deze gegevens voor haar eigen evaluatie en rapportering richting het Rijk (minimale bemoeienis).

Keuze 1: Als keuze 0, waarbij de Provincie cf. huidige werkwijze nog steekproefsgewijs eigen onderzoek doet en meedoet in veldcontroles door beheerders (vinger aan de pols).

Keuze 2: De effectiviteit en efficiëntie van het natuurbeheer wordt niet alleen beoordeeld via de monitoring, evaluatie en rapportering door gecertificeerde beheerders, maar ook door audits uitgevoerd door de Provincie zelf met betrekking tot alle met subsidie beheerde natuurgebieden (toezicht met aanvullende middelen / capaciteit en een programma).

Naast ideeën voor het toezicht van het beheer vanuit natuurdoelooqpunt, bleek tijdens de publieksbijeenkomsten dat van sommige delen van het Natuurnetwerk Zeeland in meer of mindere mate overlast wordt ondervonden. Het gaat dan om het overwaaien van onkruid (distels, Jacobskruiskruid), vraatschade (bv. damherten en ganzen) en andere vormen zoals bladval, etc. Hierdoor is een goed overleg tussen landbouw en terreinbeheerders noodzakelijk. Met betrekking tot de aanpak van overlast vanuit natuurgebieden worden de volgende keuzes voorgelegd.

Keuze 0: Voortzetting huidige praktijk. Provincie onderzoekt samen met gebiedspartners waar welke problemen zijn, wat daaraan te doen is en wie dat in eerste instantie moet oppakken. De Provincie bewaakt de continuïteit van dit proces (piepsysteem en overlegstructuur).

Keuze 1: Keuze 0 + onderzoeken of het voorkomen van overlast meetbaar is te maken en dan opnemen in het monitoringssysteem van natuurgebieden (onderzoek / monitoring).

Keuze 2: Keuze 0 en 1 + extra middelen beschikbaar stellen om waar nodig overlast actief aan te pakken door het nemen van maatregelen. Dat kan binnen natuurgebieden zijn en / of daarbuiten (via bv. bufferzones, zie 5.1.4.).

2.2 Beheer van natuur buiten het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)

Voor het ecologisch goed functioneren van het Natuurnetwerk Zeeland is ook het hele gebied erbuiten van belang. Vanwege de relaties op het vlak van bijvoorbeeld water- en milieuecondities, maar ook vanwege de buiten het Natuurnetwerk Zeeland aanwezige natuurwaarden. Het is belangrijk dat er meer samenhang komt tussen de natuur in het Natuurnetwerk Zeeland en de natuur daarbuiten.

Daarnaast zijn er bepaalde, soms in internationaal opzicht beschermde, planten en dieren die juist buiten het Natuurwerk hun belangrijkste leefgebieden hebben. Denk hierbij aan typische soorten van het boerenland als patrijs en steenuil, of aan soorten van de bebouwde omgeving als de huiszwaluw, gierzwaluw en sommige vleermuizen.

De stakeholders hebben ook het belang van de natuur buiten de natuurgebieden benadrukt voor het behouden en versterken van de biodiversiteit en de positieve bijdrage ervan aan recreatie, economie, gezondheid, vestigingsklimaat, woonklimaat en leefomgeving. Een meerderheid van de deelnemers aan de publiekbijeenkomsten vond dat de provincie ook buiten natuurgebieden moet investeren in versterking van de natuur.

2.2.1 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), het beheer van natuur en landschap door boeren, kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behouden en versterken van de groene dooradering van het platteland en de leefgebieden van planten en dieren van het boerenland. De Provincie voert sinds de decentralisatie de regie over het volledige agrarische natuur- en landschapsbeheer zowel binnen het Natuurnetwerk Zeeland (op percelen die vallen onder de categorie *Agrarisch gebied van ecologische betekenis* en op binnendijken) als daarbuiten. In het Natuurbeheerplan Zeeland worden voor het ANLb de kaders beschreven en doelen vastgelegd. Sinds 1 januari 2016 is een nieuw (landelijk) beleidskader en subsidiestelsel voor ANLb in werking getreden. Doel van deze vernieuwing is een effectiever en efficiënter en ANLb. Effectiever door middel van een leefgebiedenbenadering, efficiënter doordat alleen nog wordt gewerkt met contracten met collectieven van agrarische natuurbeheerders (het Collectief Poldernatuur), in plaats van met veel verschillende individuele boeren.

Er zijn daarmee flinke stappen gezet tot het effectiever en efficiënter maken van het ANLb in Zeeland. Daarnaast is er een gebiedsproces gestart met een brede gebiedscoalitie met als doel een integraal ANLb, door afstemming van beheer en koppeling van ANLb aan verschillende beleidsdoelen op het gebied van regulier natuurbeheer, waterbeheer en bijvoorbeeld de vergroeningseisen vanuit het nieuwe Europese Landbouwbeleid (GLB). Tot nu toe heeft de Provincie Zeeland de rol opgepakt van regisseur van het gebiedsproces.

De integrale aanpak moet leiden tot het stoppen van een verdere achteruitgang van de biodiversiteit buiten het Natuurnetwerk Zeeland en dient daarnaast ook andere doelen, zoals bijvoorbeeld wateropgaven. Een voorbeeld uit de praktijk is het Akkervogelproject in de Kop van Schouwen. Of en in welke mate de Provincie een actieve rol moet oppakken in het bevorderen van de integraliteit van het ANLb is een keuze die aan Provinciale Staten wordt voorgelegd. De PCGR heeft hierbij keuze 2 geadviseerd, waarbij de discussie zich richtte op effectiviteit en monitoring, terwijl het voorstel gaat over integraliteit en de inzet van extra middelen hiervoor. Ons college is van mening dat binnen de huidige budgetten moet worden gezocht naar maximale benutting van kansen.

Keuze 0: Het nieuwe stelsel voor ANLb ligt vast en is verankerd in het Natuurbeheerplan Zeeland. Voor de Provincie is geen actieve rol weggelegd in het proces om te komen tot een integraler ANLb. Dit kan worden overgelaten aan de partij in het veld, het Collectief Poldernatuur (agrarisch natuurbeheer loopt volledig via het Collectief).

Keuze 1: Om de integraliteit van ANLb verder te bevorderen pakt de Provincie haar rol als gebiedsregisseur ANLb op en brengt actief partijen en mede-overheden bij elkaar die raakvlakken hebben met het ANLb (actieve rol in stimuleren integraliteit).

Keuze 2: Als bij keuze 1 pakt de Provincie haar rol als gebiedsregisseur op, brengt partijen bij elkaar en stelt daarbij middelen beschikbaar voor het uitvoeren van pilots die de integraliteit van het ANLb verder bevorderen (pilots en projecten met bemensing en middelen steunen).

Akkervogelproject in de Kop van Schouwen

In een gebied van 500 ha rondom Burghsluis werkt Stichting Het Zeeuwse Landschap (HZL) samen met agrariërs aan het herstel van populaties akkervogels als patrijs en veldleeuwerik. Er wordt gezocht naar maatregelen die goed zijn voor zowel de akkervogels als de akkerbouwer. HZL verpacht 50 ha eigen grond onder voorwaarden die gunstig zijn voor akkervogels. De deelnemende akkerbouwers treffen daartoe maatregelen op hun eigen gronden. De maatregelen variëren van gewaskeuzes (zomertarwe is voor akkervogels gunstiger dan wintertarwe, toepassen bepaalde vanggewassen), het laten staan van stoppels (wintervoedsel), tot het aanleggen van 25 meter brede akkerstroken. De maatregelen leveren niet alleen meer voedsel, broed- en schuilgelegenheid op voor de akkervogels, maar zijn ook gunstig voor de bodembiodiversiteit, verminderen de uitspoeling van nutriënten in de winter en verbeteren de grondstructuur. Het project is een positieve manier van zoeken naar een werkbare relatie tussen boerenbedrijf en een natuurorganisatie. De maatregelen kunnen worden toegepast op reguliere landbouwbedrijven en in de gangbare landbouwpraktijk. Het project heeft daarmee een voorbeeldfunctie voor heel agrarisch Zeeland. Voor het project is Europese cofinanciering aangevraagd (Interreg-programma North Sea Region).

2.2.2 Ecologisch beheer van bermen, dijken en overig grasland in eigendom van overheden

De Provincie Zeeland is eigenaar en beheerder van de bermen van ca. 390 km wegen. Dankzij het ecologische wegbermbeheer zijn vele bermen uitgegroeid tot belangrijke leefgebieden van graslandplanten, insecten en bepaalde vogelsoorten. Naast de Provincie beheren ook het Waterschap, gemeenten en Rijkswaterstaat heel wat hectares aan bermen, dijken en overige grazige delen van infrastructurele werken. Alles bij elkaar vormt dat een uitgestrekt groen netwerk door heel Zeeland dat natuurgebieden met elkaar verbindt en kan dienen als bron van biodiversiteit op het platteland.

Het ecologisch wegbermbeheer van de provinciale wegbermen, de bermen van het Waterschap, gemeenten en Rijkswaterstaat is de afgelopen jaren ingeperkt.

In de stakeholders- en publieksbijeenkomsten werd aangegeven dat bermen en dijken een groot biodiversiteitspotentieel hebben en ecologisch maaibeheer daarom veel kan opleveren. Men zag hierbij een grote rol weggelegd voor het Waterschap en de Provincie gelet op het grote areaal aan wegbermen en dijken in beheer, en daarmee kansen voor het versterken van natuurwaarden buiten natuurgebieden. Geconstateerd werd dat ecologisch beheerde bermen ook economische waarde hebben. Mooie, bloemrijke bermen zijn aantrekkelijk voor recreanten en toeristen en zijn een belangrijk leefgebied van voor de landbouw belangrijke bestuivers en plaagbestrijders.

In het kader van de 0-based begroting is in juni 2016 het besluit genomen tot herinvoering van het ecologisch beheer van een deel van de provinciale bermen, na een onderbreking van 2 jaar. De volgende ambitiekeuzes zijn mogelijk bij het ecologisch bermbeheer.

Keuze 0: Uitvoering van het ecologisch beheer van provinciale bermen conform besluitvorming in het kader van de zero-based begroting (0-based keuze).

Keuze 1: Als keuze 0 en daarbij met Waterschap, Rijkswaterstaat, Zeeland Seaports en gemeenten onderzoeken of er een gezamenlijk programma opgezet kan worden met betrekking tot het ecologisch beheer van bermen, dijken en andere grazige delen van infrastructurele werken. Hierbij bepalen de partijen gezamenlijk waar de meest kansrijke locaties voor ecologisch beheer liggen en zoeken zij gezamenlijk naar mogelijkheden voor kostenreductie (bv. zoeken naar regionale (bij voorkeur duurzame) afzetmogelijkheden voor maaisel (evt. in combinatie met Bio-based Delta) of afstemming van elkaars beheer) (gezamenlijk bermbeheer).

Keuze 2: Als keuze 1 met daarbij de mogelijkheid tot uitbreiding van het aantal hectares ecologisch te beheren provinciale berm wanneer blijkt dat die hectares een extra belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de biodiversiteit buiten het Natuurnetwerk Zeeland en / of het functioneren van het Natuurnetwerk Zeeland zelf (bermbeheer plus).

2.3 Beheer van bedreigde soorten

Om de achteruitgang van soorten planten en dieren te stoppen treft de Provincie juridische maatregelen (zie hoofdstuk 1 – Natuurbescherming), maar ook fysieke maatregelen. Zo kunnen soorten meeliften met het beheer en de ontwikkeling van het Natuurnetwerk Zeeland, herstelmaatregelen in het kader van Natura 2000 en de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), de Kaderrichtlijn Water en het Agrarische Natuur- en Landschapsbeheer.

Het komt voor dat al het mogelijke is gedaan binnen de natuuropgave (de wettelijke natuurtaken) of via de andere genoemde sporen, maar dat er toch aanvullende maatregelen nodig zijn om de achteruitgang van sommige soorten te stoppen. Denk hierbij aan maatregelen als de aanleg en het beheer van nesteilanden voor kustvogels, het plaatsen van nestkasten voor uilen en vleermuizen en het beheer van rietoevers voor Noordse woelmuis en Blauwborst.

De Provincie Zeeland kent naast de wettelijk beschermde soorten een diversiteit aan kenmerkende Zeeuwse soorten. Daarnaast kennen de Deltawateren ook een geheel eigen, bijzondere en vaak zeldzame onderwaterflora en -fauna die nauwelijks bescherming kent en hoog wordt gewaardeerd door o.m. duiksporters.

In de consultatiebijeenkomsten met zowel stakeholders als het brede publiek werd aanbevolen om ook maatregelen te stimuleren ten behoeve van dit soort typisch Zeeuwse soorten. Soorten die de Zeeuwse natuur zo bijzonder maken en waarmee de Zeeuwse natuur zich onderscheidt van de natuur elders in Nederland en Europa. Behoud en versterking van die typisch Zeeuwse soorten kan sterk bijdragen aan de beleving van Zeeland en geeft in het geval van de onderwaterflora en -fauna nog een economische spin-off (duiksport). Of de Provincie zich in het kader van de biodiversiteitsdoelstelling met het soortenbeleid op meer soorten moet focussen dan alleen de Via Vogel- en Habitatrichtlijn beschermde soorten is een keuze die aan Provinciale Staten wordt voorgelegd.

Keuze 0: De Provincie zet het bestaande soortenbeleid voort en investeert daarmee in internationaal beschermde soorten (van de Vogel- en Habitatrichtlijn) waarvoor in Zeeland belangrijke leefgebieden liggen en waarvan de status van de staat van instandhouding matig of zeer ongunstig is. Door gebruikmaking van bv. Europese programma's en private sponsoring wordt geprobeerd het huidige basisprogramma op te tillen tot een plusprogramma (internationale doelsoorten).

Keuze 1: Als keuze 0, waarbij ook wordt geïnvesteerd in kenmerkende Zeeuwse soorten, zoals bepaalde akker-, dijk- en vloedmerkplanten, vlinders en solitaire bijen, maar ook de onderwaterflora en -fauna van de Deltawateren. Hiervoor worden extra middelen vrijgemaakt (internationale doelsoorten en Zeeuwse soorten).

2.4 Faunabeheer

Het provinciaal faunabeheer omvat zowel de bestrijding van schade veroorzakende soorten als het uitkeren van schadevergoedingen.

Bij de uitvoering van het faunabeheer vervult de Faunabeheereenheid Zeeland (FBE) ⁵ een belangrijke rol. De FBE initieert, coördineert en faciliteert de uitvoering van beheermaatregelen. Op basis van het door de FBE op- en vastgestelde Faunabeheerplan, wordt uitvoering gegeven aan ontheffingen en vergunningen om dieren te beheren, reguleren en bestrijden.

De Provincie Zeeland is verantwoordelijk voor de financiering en efficiënte uitvoering van de schaderegeling in Zeeland.

Faunabeheer gaat om het vinden van een juiste balans tussen maatschappelijke-, economische- en natuurbeschermingsbelangen (soortenbeschermingsbelangen). Aanwezigheid van beschermde fauna staat soms op gespannen voet met belangen van de landbouw, (verkeers)veiligheid, volksgezondheid of de belangen van flora en fauna zelf.

Bij toekomstige keuzen staan de afspraken op het vlak van natuurbescherming, zoals vastgelegd in nationale wetgeving en internationale verdragen, centraal. Het voldoen aan wet- en regelgeving vormt de basis voor dit beleidsonderdeel. Daarnaast is er ruimte voor provinciale inkleuring ten aanzien van de mate van bescherming ofwel de bereidheid om in te grijpen / reguleren in de ontwikkeling van dierpopulaties (omvang en verspreiding) en de mate van financiële tegemoetkoming bij economisch nadeel.

Ten aanzien van beide aspecten kunnen keuzes worden gemaakt:

Het eerste aspect is de mate van bescherming oftewel de bereidheid om in te grijpen / reguleren in de ontwikkeling van dierpopulaties (omvang en verspreiding). Dit speelt met name bij diersoorten die in verspreiding toenemen en impact hebben op economische en / of maatschappelijke belangen zoals ganzen, damherten en reeën. Hier zijn de volgende keuzes te maken.

Keuze 0: Handhaven omvang en verspreiding van deze diersoorten zoals wordt nagestreefd in het huidige beleid (voortzetten huidig beleid)

Keuze 1: Kiezen voor een ruimere verspreiding van deze diersoorten, waarbij ze voorkomen in voor de soort geschikte leefgebieden. Daarbij wordt uitgegaan van natuurlijke vestiging van / kolonisatie door de soort en niet van (her)introductie (ruimere verspreiding in geschikte leefgebieden)

Keuze 2: Streven naar een maximale verspreiding en maximale aantallen van deze diersoorten in heel Zeeland. Daarbij wordt uitgegaan van natuurlijke vestiging van / kolonisatie door de soort en niet van (her)introductie (streven naar maximale verspreiding en aantallen)

⁵ In de FBE zijn vertegenwoordigd: Federatie Particulier Grondbezit, de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Zeeuwse Landschap.

Het tweede aspect betreft de mate van schadeloosstelling bij economisch nadeel. Beschermde wilde dieren kunnen schade veroorzaken. Omdat ze wettelijk zijn beschermd kan niet in alle gevallen vrijstelling of ontheffing worden verleend voor het verjagen of doden van de soorten. In voorkomende gevallen is er een regeling voor de tegemoetkoming voor landbouwschade. Daarbij kunnen de volgende keuzes worden gemaakt:

Keuze 0: De vergoedingsregeling voor wildschade is conform het 0-based begrotingsbesluit; schade die redelijkerwijs niet te voorkomen is wordt door de overheid vergoed volgens de landelijke lijn, ongeacht of aan het voorkomen van die schade (beleidsmatige) beperkingen zijn gesteld (landbouwschade wordt in principe vergoed).

Keuze 1: Er wordt minder financiële schade gecompenseerd, namelijk alleen als het gaat om schade als gevolg van beleidsmatig ingestelde beperkingen (zoals bijvoorbeeld in de ganzenrustgebieden). Schade door beschermde diersoorten vormt verder een bedrijfsrisico en moet bij de bedrijfsvoering worden ingecalculeerd (alleen als landbouwschade het gevolg is van een keuze in beleid, anders ondernemersrisico).

HOOFDSTUK 3 NATUURONTWIKKELING

In het Natuurpact zijn met het Rijk afspraken gemaakt over de opgave voor nieuwe natuur. De einddatum voor realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland is verschoven naar 2027 en de oorspronkelijke opgave voor Zeeland is met circa 1000 hectare verkleind naar 5713 ha. Deze opgave is op perceelniveau begrensd in het Natuurbeheerplan. De opgave ligt hiermee vast maar er is wel een keuze te maken met betrekking tot het inrichtingsniveau van de betreffende percelen. Een aantal aanbevelingen die in de consultatiebijeenkomsten zijn gedaan met betrekking tot natuurbeheer, heeft ook betrekking op natuurontwikkeling. Zo vonden de stakeholders dat ook ter vergroting van de kwaliteit en efficiëntie van natuurontwikkeling business cases voor grote gebieden gemaakt zouden moeten worden, waarin alle stakeholders deelnemen. Zowel stakeholders als het brede publiek vonden dat ook bij natuurontwikkeling de aandacht vooral moest uitgaan naar de kernkwaliteiten van de typisch Zeeuwse natuur. Een meerderheid van de deelnemers aan de publieksbijeenkomsten vond dat ook op natuurontwikkeling het profijtbeginsel van toepassing zou moeten zijn: partijen die baat hebben bij de Zeeuwse natuurgebieden betalen mee aan de inrichting.

Voltooiing Natuurnetwerk Zeeland

Het Natuurnetwerk Nederland is een landelijk netwerk van natuurgebieden, natuurontwikkelingsgebieden, beheergebieden en verbindingzones dat voldoende rust en ruimte moet kunnen bieden voor instandhouding van de natuur in Nederland.

Sinds de jaren negentig wordt aan dit netwerk gewerkt. In 1990 verscheen het Nationaal Natuurbeleidsplan als reactie op het grootschalige verlies aan natuur en biodiversiteit in Nederland. Dit vormde in feite het startsein en sindsdien is in Zeeland ca. 4700 hectares nieuw natuurgebied aangelegd. Dit betekent dat er de komende 12 jaar nog ca. 1000 ha nieuwe natuur ontwikkeld moet worden. Dit betreft geen hele nieuwe gebieden, maar vooral afronding van bestaande natuurgebieden en verbindingzones. Zeeland ligt hiermee ten opzichte van andere provincies voor op schema. Het goede resultaat is te danken aan een aantal algemene uitgangspunten, die in het provinciale natuurbeleid zijn toegepast. In de startnotitie is daarvoor afgesproken dat deze uitgangspunten ook in de toekomst gehanteerd blijven, namelijk:

- vrijwilligheid bij verwerving
- eenheid van beheer
- geen planologische schaduwwerking (wanneer percelen nog niet zijn ingericht als natuur kan de huidige functie uitgeoefend blijven worden)
- afstemming natuur en landbouw
- synergie met waterbeheer
- toegankelijke en beleefbare natuurgebieden

De fasering van de aanleg van natuurontwikkeling is afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen. In de zero-based begroting is hiervoor een aanvullende ambitie geformuleerd en tevens zijn middelen beschikbaar vanuit de verkoopopbrengst van gronden. Dit betreft zowel gronden die voor dat doel om niet zijn verkregen bij het Deelakkoord Natuur (2011), als de meerwaarde van de opbrengst van de verkoop van gekochte gronden (conform de afspraak uit de bestuursovereenkomst Grond, 2013).

Zoals in het hoofdstuk Natuurbeheer al is aangegeven blijkt uit de consultatie van het maatschappelijk veld dat de stakeholders vonden dat de beperkte overheidsmiddelen voor natuur vooral ingezet moeten worden op de verbetering van de kwaliteit van het natuurnetwerk en in de tweede plaats op het verwerven van grond ten behoeve van het natuurnetwerk. Ook tijdens de

publieksbijeenkomsten was een veel gehoorde aanbeveling dat het beheer van de huidige natuur eerst op orde moet zijn voordat er nieuwe natuur wordt aangelegd.

Tijdens de publieksbijeenkomsten is aan de aanwezigen gevraagd hoe de al aangelegde natuur wordt gewaardeerd. Daaruit bleek dat slechts een kleine meerderheid van de deelnemers trots was op de deze natuurgebieden. Een belangrijk punt van kritiek was dat er te weinig voorzieningen waren. Met betrekking tot het inrichtingsniveau van nieuwe natuurgebieden zijn de volgende keuzes te maken.

Keuze 0: De Provincie zet de voor de ontwikkelopgave beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk in om aan de doelstelling in hectares te voldoen (nakomen afspraak Rijk).

Keuze 1: De Provincie zet de voor de ontwikkelopgave beschikbare middelen in conform het huidige beleid, waarbij minimaal 80% van de natuurgebieden toegankelijk/beleefbaar is (in de praktijk is dit bijna 95%). Overal basisvoorzieningen en op enkele toplocaties extra voorzieningen (zie 5.2).

Keuze 2: De inrichting van nieuwe natuurgebieden met de voor de ontwikkelopgave beschikbare middelen wordt altijd uitgevoerd in combinatie met extra voorzieningen (kwaliteit voor kwantiteit).

HOOFDSTUK 4 NATUURHERSTEL

Natuurherstel is nodig om de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Hiervoor moeten maatregelen worden getroffen, die zijn vastgelegd in de Natura 2000-beheerplannen. Een bijzonderheid betreft de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Met dit programma wordt ontwikkelruimte toegekend aan projecten en andere activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken, waarbij specifiek aangegeven herstelmaatregelen in natuurgebieden worden genomen. Ook de bestaande natuur buiten Natura 2000 moet op orde zijn om zo goed mogelijk bij te dragen aan biodiversiteit. In de praktijk is soms herstel nodig van enkele knelpunten, die niet onder regulier beheer vallen en de natuurkwaliteit ter plaatse aanzienlijk verbeteren (zogenaamde nazorg).

4.1 Natura 2000-herstelmaatregelen (incl. PAS-maatregelen)

Om de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn te behalen, moeten in de Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten) herstelmaatregelen worden getroffen. Deze maatregelen zijn vastgelegd in de (ontwerp) Natura 2000-beheerplannen en in de Gebiedsanalyses die onderdeel zijn van het landelijke programma PAS (Programmatische Aanpak Stikstof). De PAS-herstelmaatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Het neerdalen van stikstof afkomstig van diverse economische activiteiten (verkeer, industrie, landbouw) heeft in die gebieden een negatief effect op de natuurwaarden. De vergunningverlening voor ruimtelijke (economische) ontwikkelingen liep daardoor vast. De PAS doorbreekt deze impasse door enerzijds maatregelen te treffen die zijn gericht op afname van stikstofuitstoot en anderzijds door het treffen van natuurherstelmaatregelen in stikstofgevoelige gebieden. Zo gaan economie en natuur er beiden op vooruit, terwijl ongewenste belemmeringen worden voorkomen.

Naast het programma met maatregelen geldt in Zeeland een aanvullende beleidsregel waarin de uitgifte van ontwikkelruimte per vergunning beperkt wordt tot 1.5 mol in plaats van 3 mol landelijk. Dit is in 2015 na overleg met de ZLTO in werking getreden.

Hierbij heeft het Rijk een inspanningsverplichting voor het nemen van de maatregelen ter beperking van de uitstoot van stikstof (bronmaatregelen) en provincies een resultaatsverplichting voor het nemen van de herstelmaatregelen. De herstelmaatregelen worden na 3 en 6 jaar geëvalueerd en eventueel bijgesteld, de depositie wordt jaarlijks gemeten en het PAS programma kan tussentijds worden bijgesteld.

4.2 Herstelmaatregelen in de Deltawateren

Binnen de Zuidwestelijke Delta werkt de Provincie met Rijk, regionale overheden, ondernemers en maatschappelijke partijen in het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta (ZWD) aan één doel: een klimaatbestendig en veilig, economisch vitaal en ecologisch veerkrachtig deltagebied met voldoende zoetwater, nu en in de toekomst.

Om dit doel te kunnen verwezenlijken is in 2014 in gezamenlijk overleg de Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta vastgesteld.

De maatregelen die nodig zijn om de doelen met betrekking tot veiligheid, economie en ecologie te verwezenlijken leiden tot veranderingen in de ecosystemen van de verschillende Deltawateren. Voor de ecologische doelstelling wordt in het programma ZWD vooral gefocust op het verbeteren van de waterkwaliteit.

Om die veranderingen ten behoeve van veiligheid, economie en ecologie ook daadwerkelijk het gewenste ecologische effect te laten hebben, is het nodig dat in de verschillende Deltawateren ook inrichtingsmaatregelen worden genomen ten gunste van de natuur. Eén van de drie speerpunten van het programma ZWD is immers een ecologisch veerkrachtige Delta.

Een voorbeeld is de in de ontwerp-Rijksstructuurvisie Grevelingen-Volkerak-Zoommeer voorgenomen verzilting en invoering van beperkt getij in het Volkerak-Zoommeer ten gunste van de waterkwaliteit en een meer dynamisch ecosysteem. Om er voor te zorgen dat de natuur zich ecologisch goed aanpast aan die veranderingen zijn ook inrichtingsmaatregelen nodig.

Provincies zijn met Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen die nodig zijn voor het behalen van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen voor de Deltawateren.

Provincies zien er daarom op toe dat de inrichting van de natuur in de Deltawateren zodanig wordt aangepast dat deze ecologisch optimaal kunnen functioneren na het doorvoeren van maatregelen in het kader van het Programma ZW-Delta.

In de consultatiebijeenkomsten riep het maatschappelijk veld de Provincie op om vooral aandacht te schenken aan de typisch Zeeuwse natuur (w.o. onderwaternatuur en de overgangen water-land, zoet-zout) en een helder proces uit te zetten voor samenwerking (tussen overheden en regionale partijen / stakeholders), met als doel gezamenlijk streven naar een grote kwaliteitsverbetering van de Deltanatuur. De Provincie zou hier een initiërende en regisserende rol op zich moeten nemen. Het treffen van inrichtingsmaatregelen ten behoeve van het optimaal laten functioneren van de ecosystemen in de verschillende Deltawateren sluit goed aan bij die gevraagde focus. Een groot deel van het beleid voor de Deltanatuur wordt uitgewerkt in het programma ZW Delta en de op te stellen visies voor Ooster- en Westerschelde. Het is daarmee oneigenlijk of verwarrend dit op te pakken in de Natuurvisie, maar er is wel een keuze te maken over de rol die de Provincie Zeeland oppakt.

Keuze 0: De Provincie Zeeland geeft door deelname aan het Programma Zuidwestelijke Delta én de uitvoering van maatregelen voor het behalen van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen invulling aan haar opgave ten aanzien van de natuur in de Deltawateren (voortzetting huidig beleid).

Keuze 1: Als keuze 0 en wanneer de uitvoering van maatregelen vanuit het programma Zuidwestelijke Delta vraagt om aanpassingen van de inrichting, het beheer en de bescherming van de natuur in een bepaald Deltawater, dan neemt voor de realisatie daarvan de Provincie Zeeland een coördinerende rol op zich. De Provincie brengt belanghebbende partijen bij elkaar en zet met hen een helder samenwerkingsproces uit om te komen tot een adequate inrichting, beheer en bescherming van de natuurgebieden in de Deltawateren, zodat deze ecologisch zo optimaal mogelijk kunnen functioneren. Dit gaat dan puur om het proces van afstemming, de verantwoordelijk voor uitvoering ligt immers bij het Rijk (coördinatie ecologische kwaliteitsverbetering).

4.3 Nazorg Natuurnetwerk Zeeland (buiten Natura 2000)

In sommige gevallen kan het voorkomen dat in een natuurgebied de natuur zich anders heeft ontwikkeld dan beoogd, doordat bijvoorbeeld aannamen over waterbeheer in de praktijk anders uitpakken of door negatieve externe effecten. Soms wijzigt ook de kijk op recreatief medegebruik en lijkt een gebied meer aan te kunnen, of juist minder. In al die gevallen kan het nodig zijn dat extra inrichtings- of beheermaatregelen getroffen moeten worden, zogenaamde nazorg. Hiervoor worden via de SKNL middelen vrijgemaakt. Het wegwerken van achterstallig onderhoud wordt niet als nazorg beschouwd. Middelen voor nazorg worden alleen vrijgemaakt voor die delen van het Natuurnetwerk

Zeeland die geen Natura 2000-gebied zijn. Knelpunten in Natura 2000-gebieden worden weggenomen door uitvoering van Natura 2000-herstelmaatregelen.

Enkele gebieden hebben in het verleden alleen een basisinrichting gekregen. Uit de consultatie van het maatschappelijk veld bleek slechts iets meer dan de helft van de deelnemers trots te zijn op de nieuw aangelegde natuur. Punten van kritiek waren dat sommige gebieden niet goed werden beheerd, of dat er te weinig voorzieningen waren. Wanneer dit aantoonbaar het gevolg is van een andere ontwikkeling van de natuur in een natuurgebied dan was beoogd, dan kan er nazorg nodig zijn. Met betrekking tot nazorgmaatregelen in bestaande natuurgebieden liggen de volgende keuzes voor.

Keuze 0: Als er verzoeken om nazorg kenbaar worden gemaakt, dan worden die beoordeeld en worden deze alleen gedaan als nut en noodzaak is aangetoond (minimale inzet).

Keuze 1: De Provincie laat onderzoek verrichten naar verbeterpunten voor alle aangelegde natuur, met daarbij een raming van de kosten, waarna aan PS de keuze kan worden voorgelegd welke verbeterpunten kunnen worden uitgevoerd (verbeterplan).

HOOFDSTUK 5 NATUURVERBREIDING

In de vorige hoofdstukken is aangegeven hoe de Provincie invulling geeft aan haar rol met betrekking tot bescherming en beheer van bestaande natuurgebieden en de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden en tot de instandhouding van internationaal beschermde soorten. Natuur was in deze hoofdstukken min of meer een doel op zich, maar het natuurbeleid reikt verder.

De afgelopen jaren is er in het Nederlandse natuurbeleid een kentering waarneembaar in denken en doen. Dit wordt weerspiegeld in o.a. het Natuurpact, de overeenkomst met de Manifestpartners, de Rijksnatuurvisie en de uitwerking hiervan. Kern van die omslag is: natuur hoort midden in de samenleving thuis en niet alleen in beschermde gebieden. Ofwel van natuur beschermen tégen de samenleving naar natuur versterken dóór de samenleving. Dat is goed voor de maatschappij en voor de natuur. Het zorgt voor betrokkenheid van de samenleving bij natuur(beleid) en daarmee ook voor draagvlak.

Daar komt bij dat inmiddels breed wordt onderkend dat de natuuropgave (het behalen van de biodiversiteitsdoelstelling) niet door de uitvoering van Rijks- en provinciaal natuurbeleid alleen kan worden gerealiseerd en dat de ontwikkeling van de natuur zich niet centraal laat sturen.

Tegelijkertijd groeit de 'energieke' samenleving, verandert de houding van het bedrijfsleven en dwingt de klimaatverandering ons om goed te kijken naar hoe we natuurlijke processen veel meer ruimte kunnen geven.

Het Rijk en provincies werken de afgelopen jaren op allerlei manieren samen met medeoverheden, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers in het zoeken naar en realiseren van slimme natuurcombinaties. Natuurcombinaties zijn initiatieven die tegelijkertijd de natuur én andere (maatschappelijke) functies versterken. Het gaat dan om functies als bv. zorg en welzijn, waterberging, -zuivering en -veiligheid, recreatie, landbouw, wonen, leefbaarheid, vestigingsklimaat, productie van hout en biomassa etc. Natuurcombinaties gaan uit van een wederkerig principe waarin de samenleving en natuur elkaar versterken. Door natuurcombinaties worden kansen in de natuurlijke leefomgeving benut en natuurlijke hulpbronnen duurzaam aangesproken.

Zowel tijdens de stakeholdersbijeenkomst als de publieksbijeenkomsten is het onderwerp natuurcombinaties besproken onder de naam Natuur Plus. Zowel stakeholders als het brede publiek zagen kansen weggelegd voor m.n. combinaties van natuur met recreatie (recreatienatuur), landbouw, water, gezondheid / zorg & welzijn, bedrijvigheid, wonen (natuur in en om de stad) en kennis & onderwijs. In alle bijeenkomsten werd onderkend dat natuurcombinaties een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het behoud en de versterking van de biodiversiteit buiten de natuurgebieden.

Belangrijk aandachtspunt hierbij vanuit de stakeholdersbijeenkomst was dat "de cirkel rond moet zijn". Hiermee werd bedoeld bij natuurcombinaties zowel de natuur als de betreffende andere functie profijt moeten hebben.

Dit past bij het idee van ecosysteemdiensten. Een ecosysteemdienst is een dienst die door een ecosysteem aan mensen wordt geleverd. Bij slimme natuurcombinaties worden de diensten benut met voordeel voor zowel de natuur als de samenleving.

In dit hoofdstuk en het volgende hoofdstuk (natuurbeleving) worden de thema's natuur & economie en natuur & maatschappij verder uitgewerkt.

5.1. Maatschappelijke initiatieven op het gebied van natuurbeheer en -ontwikkeling

Veel burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties vinden natuur waardevol. Vaak hebben zij ook ideeën over hoe natuur en landschap behouden en versterkt kunnen worden en willen zij zich hiervoor in te zetten (op uiteenlopende manieren).

In de stakeholders- en publieksbijeenkomst(en) gaf een meerderheid van de deelnemers aan maatschappelijke initiatieven op het gebied van natuur belangrijk te vinden. Dergelijke initiatieven kunnen bijdragen aan betrokkenheid bij en kennis over de natuur, waardoor ook het draagvlak voor natuur en natuurbeleid wordt vergroot. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is dat maatschappelijke initiatieven niet mogen worden beschouwd als middel om overheidsdoelen te behalen. Het gaat om een doel op zich, waarbij deze in meer of mindere mate bijdragen aan versterking van de biodiversiteit.

Stichting Open Duinen

Een deel van het duingebied bij Nieuw Haamstede is versnipperd in veel kleine particuliere kavels waar ooit caravans stonden. Omdat hier geen natuurbeheer werd uitgevoerd groeide dit deel van het duin dicht met Amerikaanse vogelkers. Om dit tegen te gaan richtte een aantal gedreven buurtbewoners de Stichting Open Duinen op. Zij benaderen de particuliere eigenaren en kregen toestemming de percelen als één geheel te beheren. De vogelkers werd verwijderd en het duin wordt nu open gehouden door een kudde koeien. Er is een drinkput gegraven voor libellen en een houtwal aangelegd. Vrijwilligers van de stichting steken regelmatig de handen uit de mouwen en krijgen daarbij hulp van leerlingen van het Pontes College en andere vrijwilligers.

Zeeland Seaports en het Lepelaarfonds

Jaarlijks broedt een kolonie lepelaars op een terrein van Zeeland Seaports in het Sloegebied. Omdat het de bedoeling is het terrein uit te geven aan een nieuw bedrijf, kunnen de lepelaars daar niet langer broeden. Zeeland Seaports kan zelf geen alternatief bieden, maar wil zich wel inspannen om elders in de provincie mogelijkheden te creëren. Daarvoor is samen met natuur- en milieuorganisaties het Lepelaarfonds opgericht. Hieruit worden maatregelen gefinancierd ten gunste van lepelaars in Zeeland.

Tijdens de consultatierondes werd aangegeven dat veel natuurinitiatieven vanuit de maatschappij niet tot uitvoering komen vanwege het ontbreken van kennis, kunde en/of middelen. Te denken valt aan het ontbreken van praktische kennis ten aanzien van beheer of inrichting, onbekendheid met diverse wet- of regelgeving, of gebrek aan mankracht en/of financiën.

Als oplossing hiervoor werd de wens geuit voor het oprichten van een centraal punt waar burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties terecht kunnen voor vragen met betrekking tot het in de praktijk brengen van hun initiatieven. Meest ideaal zou zijn een plaats waar burgers, bedrijven en organisaties elkaar kunnen ontmoeten en kennis kunnen delen. Zowel stakeholders als het brede publiek vonden dat de rol van de Provincie hierin er vooral een moest zijn van faciliteren en stimuleren (verbinden, inspireren (met voorbeelden), kennis en initiatieven delen).

Met betrekking tot de rol van de Provincie ten aanzien van de ondersteuning van maatschappelijke initiatieven op het gebied van natuurbeheer en -ontwikkeling kunnen verschillende keuzes worden gemaakt.

Keuze 0: De Provincie ziet voor zichzelf geen rol weggelegd in het ondersteunen van maatschappelijke initiatieven op het gebied van natuurbeheer en -ontwikkeling. Burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn zelf goed in staat hun ideeën ten uitvoer te brengen zonder hulp van de Provincie. Er zijn voldoende organisaties met expertise die burgers, bedrijven en (andere) maatschappelijke organisaties kunnen helpen bij het realiseren van hun natuurinitiatieven (geen directe ondersteuning maatschappelijke initiatieven).

Keuze 1: De Provincie neemt een actieve rol op zich ten aanzien van natuurinitiatieven vanuit de maatschappij en onderzoekt met betrokken maatschappelijke partijen hoe een centraal informatie- en ondersteuningspunt voor maatschappelijke natuurinitiatieven het meest effectief en efficiënt ingericht kan worden (oprichten ondersteuningspunt maatschappelijke initiatieven).

Keuze 2: Als keuze 1, waarbij de Provincie tevens financiële middelen beschikbaar stelt voor maatschappelijke natuurinitiatieven die bijdragen aan de biodiversiteitsdoelstelling en de vergroting van betrokkenheid van de samenleving. Daarnaast onderzoekt de Provincie met betrokken maatschappelijke partijen de mogelijkheden van de vorming van een fonds waaruit maatschappelijke natuurinitiatieven ondersteund kunnen worden (centraal punt en middelen ter ondersteuning maatschappelijke initiatieven).

5.2 Ondersteuning vrijwilligers in natuur en landschap

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol in de bescherming, het beheer, de ontwikkeling en de monitoring van natuur en landschap in Zeeland. Dit kan variëren van onderzoekers en beschermers tot beheerders en voorlichters. Vrijwilligerswerk in natuur en landschap draagt daarmee bij aan de betrokkenheid en draagvlak voor natuur(beleid) en vormt een aanvulling op de middelen die vanuit Provincie en terrein-beherende organisaties (TBO's) beschikbaar zijn voor natuurbeheer, -bescherming en -ontwikkeling.

In de Statencommissie Ruimte van september 2015 werd aandacht gevraagd voor de mogelijkheden van de inzet van vrijwilligers bij natuurbeheer en -onderzoek en de waardering van vrijwilligerswerk in natuur en landschap. Dit zou een plaats in de natuurvisie moeten krijgen. In het IPO monitoringoverleg (april 2016) werd gesteld dat er steeds vaker een beroep op vrijwilligers wordt gedaan, terwijl er steeds minder vrijwilligers beschikbaar zijn. Er zou meer aandacht voor werving en samenwerking moeten komen. In de landelijke regiegroep monitoring bekijken provincies, medeoverheden, TBO's en particuliere gegevens-beherende organisaties (PGO's) hoe hier gezamenlijk in op getrokken kan worden. Met betrekking tot de rol van de Provincie ten aanzien van de ondersteuning van vrijwilligers in natuur en landschap kunnen verschillende keuzes worden gemaakt.

Keuze 0: De Provincie ziet voor zichzelf geen rol weggelegd in de ondersteuning van vrijwilligers in natuur en landschap en belegt dit bij hiervoor uitgeruste organisaties (geen directe ondersteuning vrijwilligers).

Keuze 1: De Provincie zet met betrokken maatschappelijke partijen meerjarenprogramma's op gericht op het werven, binden en opleiden van vrijwilligers in natuur en landschap en stelt hiervoor middelen beschikbaar (meerjarenprogramma voor vrijwilligerswerk).

Keuze 2: De Provincie stelt middelen beschikbaar ter financiering van projecten die als doel hebben: het stimuleren van vrijwilligerswerk in natuurbeheer, -bescherming, -onderzoek of -educatie. Samenwerkingsprojecten tussen groene en niet-groene organisaties hebben daarbij de voorkeur. Daarnaast onderzoekt de Provincie met betrokken maatschappelijke partijen de mogelijkheden van

de vorming van een fonds waaruit dergelijke projecten ondersteund kunnen worden (middelen voor vrijwilligerswerk in natuur).

5.3 Aanwijzen multifunctionele bufferzones

In alle consultatierondes is voorgesteld om bufferzones in te richten tussen natuurgebieden en landbouwgebieden, respectievelijk stedelijk gebied / industrieterreinen. Bufferzones zijn overgangsgebieden tussen natuurgebieden en landbouwgebieden, waarin bij de uitvoering van de landbouw rekening wordt gehouden met natuur (evt. in combinatie met andere functies als waterberging / -zuivering, recreatie, ruimtelijke adaptatie, educatie etc.). De volgende doelen kunnen hierbij worden bereikt:

- Betere bescherming van natuurwaarden in natuurgebieden (m.n. de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden) tegen negatieve invloeden van buitenaf (bijvoorbeeld vanuit landbouw)
- Beperken eventuele overlast van sommige dieren en planten in de aangrenzende gebieden (m.n. landbouwgebieden); vooral wanneer het nemen van maatregelen in natuurgebieden vanuit natuurdoelstellingen moeilijk / ongewenst is.
- Bijdrage leveren aan behoud / versterking van biodiversiteit buiten het Natuurnetwerk Zeeland.

De bufferzones kunnen ook positief bijdragen aan de zonering van het recreatief gebruik van natuurgebieden (afleiden van recreatiedruk in bepaalde (delen van) natuurgebieden).

Er is een koppeling te maken met de deelgebiedenbenadering in de Kustvisie die eind 2016 wordt vastgesteld. In de Kustvisie worden gebieden van landschappelijke waarden aangeduid. Voor deze gebieden worden strategieën ontwikkeld voor het behouden en versterken van deze waarden in combinatie met de (on)mogelijkheden voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Een mogelijke link is te maken met de verkenning door het Louis Bolkinstituut (in opdracht van) de Provincie Zeeland), inclusief mogelijkheden voor uitvoering van enkele pilotprojecten ter versterking van biodiversiteit in de landbouw.

Bufferzones kunnen eventueel ook tijdelijk worden toegepast in het geval van gronden bestemd voor woningbouw of bedrijventerrein die voorlopig niet worden ontwikkeld. In bepaalde gevallen kunnen dergelijke zones ook met andere (tijdelijke) gebruiksfuncties gecombineerd worden, mits deze verenigbaar zijn met de landschappelijke waarden en natuurwaarden ter plaatse.

Bufferzones kunnen ook worden aangelegd bij de overgangen stad – platteland. Ook hier is een combinatie van diverse functies mogelijk: landbouw, recreatie, natuur, water, ruimtelijke adaptatie, educatie. Doelen van bufferstroken tussen stad en platteland kunnen zijn:

- Eventuele wederzijdse overlast beperken
- Groen uitloopegebied voor de stadsbewoners
- Bijdrage aan de biodiversiteit van het buitengebied (maar ook van de stad)
- Economische kansen voor landbouw in vorm van verbreding
- Een positieve bijdrage door het benutten van gemeentelijke gronden in het buitengebied die niet meer ontwikkeld kunnen worden tot woonwijken / bedrijventerreinen, maar wel op de jaarrekening van de gemeente drukken.

Op wat kleinere schaal kunnen bufferzones een verbinding vormen tussen zorginstellingen met natuurgebieden of het omringende platteland en bijdragen aan de gezondheid van de zorgbehoevenden. Het creëren van verbindingen tussen zorginstellingen en natuurgebieden was ook een idee dat op een van de publieksbijeenkomsten werd geopperd.

De bufferzones mogen nadrukkelijk geen planologische schaduwwerking opleveren. Bufferzones zijn daarbij kostbaar, omdat er (tijdelijk) uitgebruikname van gronden mee kan zijn gemoeid.

Mogelijkerwijs kunnen hierbij gronden van de provinciale grondbank een rol spelen, mits hiervoor wordt gekozen (zie 8.1 - Verinnerlijking van natuur in het provinciaal beleid). Omdat bufferzones tijdelijk zijn en vaak een ander hoofddoel dienen, is bij een ambitiekeuze ook aanvullend budget benodigd.

Of en in welke mate de Provincie een rol moet spelen in de totstandkoming van bufferzones is een keuze die aan Provinciale Staten wordt voorgelegd. De PCGR ziet graag dat de Provincie inzet op bufferzones en middelen voor pilotprojecten beschikbaar stelt. Ons college stelt voor in te zetten op het gezamenlijk verkennen van de mogelijkheden van bufferzones.

Keuze 0: De Provincie ziet voor zichzelf geen rol weggelegd met betrekking tot de totstandkoming van bufferzones en laat de uitwerking van ideeën hieromtrent aan andere partijen over (geen rol Provincie).

Keuze 1: Met terrein-beherende organisaties, de landbouwsector en gemeenten zoeken naar gebieden waar bufferstroken gewenst zijn en effectief kunnen worden ingezet. Daarnaast met deze partijen zoeken naar (financiële) mogelijkheden ter realisatie van deze bufferzones (onderzoek mogelijkheden).

Keuze 2: Als keuze 1 en daarbij met betrokken partijen één pilot uitvoeren en hiervoor middelen beschikbaar stellen (middelen voor pilotproject).

HOOFDSTUK 6 NATUURBELEVING

Natuurbeleving wordt onder andere bepaald door de fysieke inrichting van de natuurgebieden, waarbij (recreatieve) voorzieningen een belangrijke rol spelen. Kennis over natuur en bekendheid van natuurgebieden dragen bij aan de beleving van de natuur. Recreatief gebruik en kennis bepalen daarbij de waardering voor natuur en daarmee ook draagvlak. Activiteiten die in natuurgebieden kunnen worden beleefd, natuureducatie, voorlichting en promotie van de natuur zijn daarom onderdelen die in de natuurvisie een plaats krijgen en waar keuzes in het ambitieniveau kunnen worden gemaakt.

In de online-enquête is aan de stakeholders gevraagd wat belangrijke onderwerpen zijn voor de toekomst van natuur in Zeeland. Natuurbeleving kwam daarbij als belangrijkste uit de bus (gevolgd door biodiversiteit). “Kennis en beleving kunnen daarbij mogelijk de sleutel zijn tot bewustwording en betrokkenheid bij natuur” was één van de conclusies aan de thematafel Natuurbeleving tijdens de stakeholdersbijeenkomst. Ook tijdens de publieksbijeenkomsten is aangegeven dat de focus op beleving moet liggen.

6.1 Extra (recreatieve) voorzieningen in natuurgebieden

In het natuurbeheer ligt de nadruk op het behoud en versterking van de aanwezige natuurwaarden. Naarmate het Natuurnetwerk Zeeland de laatste jaren verder is afgerond is ook de brede maatschappelijke betekenis van het Natuurnetwerk Zeeland, met name voor toerisme, omwonenden en het vestigingsklimaat steeds duidelijker geworden en worden de recreatieve mogelijkheden van de bestaande natuurgebieden benut. De Provincie bekijkt alle natuurgebieden systematisch op mogelijkheden voor de verbetering van de toegankelijkheid. Via de beheersubsidies worden eisen gesteld aan de toegankelijkheid en wordt de aanleg van voorzieningen gestimuleerd. Begin 2016 was bijna 95% van alle bestaande natuur toegankelijk of beleefbaar. Ook voor nieuwe natuur wordt het uitgangspunt gehanteerd dat natuurgebieden toegankelijk zijn waar dat kan (minimale ondergrens 80%). Er zijn natuurgebieden die vanwege kwetsbare natuurwaarden geen of niet meer recreatie aankunnen.

Wandelnetwerk en Boerenlandpaden

De Provincie Zeeland, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, Terreinbeheerders, Waterschap, gemeenten en vele ondernemers hebben in de afgelopen jaren door heel Zeeland een netwerk gerealiseerd van 2500 km aan wandelpaden door natuurgebieden en over boerenland: het wandelnetwerk Zeeland. De provincie betaalt het onderhoud van het wandelnetwerk en de boerenlandpaden in Zeeland. Deze activiteiten worden uitgevoerd door Stichting Landschapsbeheer Zeeland en boeren ontvangen een vergoeding. VVV Zeeland is verantwoordelijk voor de promotie.

Uit een onderzoek van het Kenniscentrum Toerisme "Op pad met de wandelaar, kansen voor het wandelproduct" (2016) blijkt dat de verscheidenheid van het landschap en de beleving van natuur belangrijke aspecten zijn voor de wandelbeleving. In 2016 is een marketingconcept voor het Wandelnetwerk uitgewerkt. Uitgangspunt van het wandelaanbod is dat het verrassend moet zijn en de doelgroep een "authentieke beleving" biedt.

In de nota "Natuurlijk genieten in Zeeland, toegankelijkheid van de Zeeuwse natuurgebieden" is onderscheid gemaakt in "gewone" natuurgebieden en zogenaamde "Toppers". De Toppers zijn gebieden die in het weekend het drukst worden bezocht en toegankelijk zijn voor mensen met een functiebeperking. De Toppers worden gekenmerkt door de aanwezigheid van een hoger voorzieningenniveau dan de andere natuurgebieden. Nabijheid van horeca en parkeergelegenheid is een vereiste. Voorbeelden zijn de Zuidkust van Schouwen, de Manteling van Walcheren, de Zwaakse Weel en de Braakman.

De behoefte aan recreatiemogelijkheden in en rond natuurgebieden is vaak groter dan het aanbod aan voorzieningen. Dit bleek duidelijk bij de consultatie van het maatschappelijk veld. Vanuit de recreatie-organisaties is er een expliciete vraag om meer recreatieve voorzieningen en het publiek noemde de wens voor bijvoorbeeld extra ruiter- en mountainbikepaden.

De recreatietoeslag van ca. € 34 / ha die beheerders ontvangen voor het onderhoud van voorzieningen is niet genoeg om (meer) hoogwaardige voorzieningen in stand te houden.

In de consultaties was brede steun voor bundeling van krachten van organisaties en ondernemers in en rond natuurgebieden om de natuurkwaliteit van deze gebieden en een hoge graad van recreatievoorzieningen in en rond deze gebieden te behouden en versterken. Geconstateerd werd dat dit alleen kan slagen wanneer belanghebbende partijen nauw samenwerken en hun verantwoordelijkheid nemen. Daarbij zouden de Provincie en de beheerder verantwoordelijk moeten zijn voor het basisbeheer en basisvoorzieningen en zou de extra kwaliteit geleverd moeten worden door organisaties en eigenaren in en rond het natuurgebied die daar belang bij hebben..

Door de stakeholders is aangegeven dat het van belang is dat de Provincie kaders en randvoorwaarden aan natuurbeleving stelt. Zonering van groen is volgens hen goed en noodzakelijk. Er moet een balans zijn tussen natuurbeleving en natuurkwaliteit. Waar ruimte is (en de natuurwaarden het toelaten) kunnen kansen worden benut. Attracties horen daarmee niet thuis in een natuurgebied, maar kunnen in de randzone worden ontwikkeld. In sommige gevallen is echter wel een combinatie mogelijk als het om een natuur gelieerde attractie op een niet gevoelige plek gaat, zoals bijvoorbeeld een klimbos.

Met betrekking tot het voorzieningenniveau in bestaande natuurgebieden kunnen de volgende keuzes worden gemaakt. De PCGR kiest hierbij voor keuze 2 (waarbij het beheer van extra voorzieningen door de Provincie wordt betaald), ons college adviseert keuze 1.

Keuze 0: De Provincie accepteert het huidige voorzieningenniveau in de huidige natuurgebieden en stelt geen middelen beschikbaar voor meer voorzieningen (geen extra middelen).

Keuze 1: De Provincie laat voor enkele grote natuurgebieden (bijv. de Toppers) aan de hand van businesscases onderzoeken welke extra voorzieningen gewenst zijn en realiseert deze met een éénmalige financiële injectie, mits het beheer of een deel van de inrichting ervan door belanghebbende en profiterende partijen wordt verzorgd, middels een x-punten plan (businesscases voor Toppers en middelen voor ontwikkeling ervan).

Keuze 2: In de grote natuurgebieden (bijv. de Toppers) waar extra voorzieningen worden aangelegd komt de Provincie de TBO's tegemoet met een extra recreatietoeslag specifiek voor instandhouding van deze voorzieningen (extra recreatietoeslag voor extra voorzieningen in topgebieden).

6.2 Activiteiten in de natuur en natuureducatie

Naast fysieke aanwezigheid van recreatieve voorzieningen dragen ook activiteiten in de natuur en kennis van de Zeeuwse natuur (natuureducatie en promotie) bij aan de beleving van natuur en het draagvlak voor natuur.

Een overgrote meerderheid van de deelnemers aan de publieksbijeenkomsten vond dat er veel meer moet worden ingezet op “natuureducatie”, in de zin van informatie verstrekken en kennis delen over de Zeeuwse natuur richting inwoners en bezoekers van Zeeland in de leeftijd van 0-99 jaar. Kennis draagt bij aan de beleving van natuur en omgekeerd, evenals bekendheid van natuurgebieden. In de stakeholdersbijeenkomst werd gesteld dat er in de maatschappij meer aandacht moet zijn voor het belang van biodiversiteit. Volgens hen zouden de waarden van natuur goed voor het voetlicht moeten worden gebracht bij iedereen (zowel inwoners als bezoekers van Zeeland). Pas als dit besef er is zullen er maatschappij initiatieven komen voor het behoud van biodiversiteit.

De Oosterschelde, een Nationaal Park van wereldklasse

Binnen het driejarige Programma Nationale Parken van Wereldklasse ontwikkelt het Ministerie van EZ een nieuwe standaard voor de Nederlandse Nationale Parken. In dit kader is op 17 maart de Nationale Parken Deal getekend door 14 ‘shareholders’ tijdens het Nationale Parken Festival. In de Deal is afgesproken om gezamenlijk een beweging op gang te brengen, die tot doel heeft:

- De kwaliteiten van Nationale Parken in Nederland te verhogen;
- De betrokkenheid van de samenleving bij de natuur te versterken;
- Een sterkere merk- en marktpositie van Nationale Parken in Nederland te bereiken.

Om deze doelen in de komende tijd verder uit te kunnen werken is voor eind 2016 de publieksverkiezing 'Mooiste natuurgebied van Nederland' uitgeroepen. Het Nationaal Park Oosterschelde doet mee aan deze verkiezing en werkt daarom samen met de Provincie Zeeland samen aan een bidbook. Uit het bidbook moet blijken dat het Nationaal Park Oosterschelde bijzonder genoeg is om een groot publiek te trekken en sterk genoeg is om dat aan te kunnen. Een vakjury onder leiding van prof. mr. Pieter van Vollenhoven bekijkt welke inzendingen voldoen aan de criteria. In oktober 2016 kan het publiek zijn stem uitbrengen op de geselecteerde gebieden.

Het Nationaal Park Oosterschelde is het grootste en natste Nationaal Park van Nederland en de natuur is uniek. Het gebied trekt jaarlijks een groot aantal nationale en internationale bezoekers. Als bezoeker beleef je hier het spel van getij, wind en water. Door het getij is het landschap altijd anders en de onderwaterwereld is prachtig en kleurrijk. De beleving wordt gestimuleerd met behulp van een jaarrond activiteitenprogramma en een groot aantal voorzieningen. Het park is sterk in communicatie, informatie en educatie, en het kent een groot gastheernetwerk. De Provincie Zeeland heeft samen met haar partners veel tijd en energie in het park gestoken. Het winnen van de verkiezing en de daaraan gekoppelde promotie van het Nationaal Park Oosterschelde in binnen- en buitenland kan de kroon op dit werk betekenen.

De Provincie ondersteunt natuuractiviteiten en/of -educatie door het verlenen van subsidies aan diverse instellingen zoals het Nationaal Park Oosterschelde, IVN, Terra Maris, Het Zeeuwse Landschap en Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Eén van de actiepunten in het Coalitieakkoord "Krachten bundelen" is het in kaart brengen van de activiteiten van de natuurorganisaties op het gebied van educatie, voorlichting, informatie en promotie. De doelstelling is een efficiëntie slag door

samenwerking, zonder overlap van taakstellingen. Het IVN heeft dit als opdracht aangenomen als onderdeel van de integrale kostensubsidie. Het doel is om met partners in dit werkveld te komen tot een samenhangend plan (2017) waarbij communicatie en promotie op het gebied van natuurbeleving en natuureducatie gebundeld zijn in een Zeeuws meerjarenprogramma natuur- en milieueducatie.

Voorbeelden van andere activiteiten zijn het concept van de Gastheerschappen in Natura 2000-gebieden, promotie van natuur(gebieden) door middel van bv. de website van VVV-Zeeland, of films en boeken over de Zeeuwse natuur. Vormen van natuurbeleving kunnen worden gekoppeld aan verschillende vervoersconcepten zoals zonnetreinen, Zeelandpas, rondje pontje, fietstransferia, bikesharing of buswandelingen van A naar B (vergelijkbaar met de NS-wandelingen). Door op bepaalde locaties de wegeninfrastructuur aan te passen kan de natuur er veel beter worden beleefd, bv. door het autoluw/-vrij maken van een weg door een natuurgebied, of in een open duin- of poellandschap dichte wegbeplanting te verwijderen).

In het huidige beleid is er aandacht voor alle regio's in Zeeland en zijn de (beperkte) middelen daarom overal beperkt inzetbaar. Een alternatieve mogelijkheid is om te kiezen voor minder maar hoogwaardigere activiteiten, met in de meest vergaande vorm bijvoorbeeld 1 nieuw centrum voor educatie en voorlichting. Voor een toekomstvisie voor natuurbeleving kan in samenspraak met het maatschappelijk veld een deelvisie worden opgesteld mits hiervoor middelen beschikbaar worden gesteld. De keuze en uitwerking kan dan worden opgepakt in deze beleidsnota Natuurbeleving. Met betrekking tot de rol van de Provincie ten aanzien van natuurbeleving (activiteiten, promotie, educatie) kan de keuze worden gemaakt tussen voortzetting van het huidige beleid, of het opstellen van een beleidsnota Natuurbeleving, met uitvoeringsprogramma en bijhorende middelen die centraal worden beheerd. De PCGR ziet geen meerwaarde in een nota Natuurbeleving en het centraal regelen van middelen en wil graag de huidige werkwijze handhaven (met afstemming indien dit nodig is), waarbij is aangegeven dat er op deze wijze geen maatwerk mogelijk is. Ons college adviseert hier wel voor te gaan.

Keuze 0: De Provincie zet het huidige beleid met betrekking tot natuurbeleving voort met huidige middelen en laat de uitwerking van ideeën omtrent “natuurbeleving” over aan de (samenwerkende) partijen die zich hiermee bezig houden (huidig beleid met huidige middelen).

Keuze 1: Provincie maakt in samenspraak met betrokken partijen een provinciale beleidsnota Natuurbeleving waarin zij aangeeft welke aspecten van natuurbeleving voor haar van belang zijn en welke doelen zij daarbij stelt. Voor de realisatie van die doelen stelt de Provincie centraal financiële middelen beschikbaar binnen de kaders die de beleidsnota stelt (nota Natuurbeleving met centrale afstemming en centraal beheer middelen).

In Zeeland zijn verschillende musea en bezoekerscentra, waar op verschillende manieren informatie wordt gegeven over natuur en landschap en van waaruit activiteiten worden georganiseerd. Walcheren heeft Terra Maris in de Manteling op Walcheren als museum voor natuur en landschap van Zeeland, in Zeeuws Vlaanderen bestaat het bezoekerscentrum Saeftinghe en het kleiner informatiepunt 't Zwin. Er is een bezoekercentrum Nationaal Park Oosterschelde en op Schouwen-Duiveland de Plompe Toren en er bestaan diverse infopunten en excursieschuren van terreinbeherende organisaties waar ook gelegenheid is voor het drinken van een kopje koffie. Een ander voorbeeld is de Hollandse Hoeve bij Goes een stadspark met hoogstamboomgaarden, een heemtuin, kinderboerderij en milieu-educatief centrum, waar natuuractiviteiten worden georganiseerd.

Met betrekking tot de inzet van middelen ter ondersteuning van natuureducatiecentra worden aan Provinciale Staten de volgende keuzes voorgelegd.

Keuze 0: Zoals in de huidige situatie waarin in elk gebied voor bewoners en toeristen op korte afstand mogelijkheden zijn om de natuur te ontdekken en beleven.

Keuze 1: Zoals in de huidige situatie maar daarbij zet de provincie in op één groot natuurbelevingscentrum voor bewoners en toeristen, met de nadruk op kinderen omdat hiermee educatie ook wordt gediend.

HOOFDSTUK 7 LANDSCHAP

In de startnota is besloten dat landschap onderdeel moet uitmaken van de Natuurvisie. Ook in de stakeholdersbijeenkomst en de publieksbijeenkomsten bleek dat er zorgen zijn omtrent de bescherming van aanwezige landschapswaarden en de inzet voor het landelijk gebied en werd nadrukkelijk gepleit voor het opnemen van het onderdeel landschap.

Zorgen omtrent landschap (en de rol van provincies) zijn niet uniek in Zeeland en zijn een gevolg van de decentralisatie waarbij is aangegeven dat de provincie een vaste rol heeft bij de uitvoering van natuurbeleid, terwijl deze rol voor landschap anders is. Als er sprake is van het sturen van ontwikkelingen in het landelijk gebied, dan is de provincie de organisatie die hiervoor aan de lat staat. Wát er aan stimulering en beleid in het landelijk gebied wordt uitgevoerd is echter niet vast omschreven. De Rijksadviseur voor landschap gebruikte hierbij onlangs zelfs de term dat het landschap in Nederland is “verweesd”.

De vele verschillende landschappen en landschapselementen vertellen het verhaal van het ontstaan van Zeeland en de geschiedenis van Zeeland en haar inwoners. Dit draagt in belangrijke mate bij aan de identiteit en de belevingswaarde van Zeeland. Daarmee speelt landschap een belangrijke rol bij toerisme, vestigingsklimaat, leefbaarheid, biodiversiteit en erfgoed.

Het provinciaal beleid voor het thema landschap ligt vooral vast in het ruimtelijke spoor (Omgevingsplan en Verordening Ruimte Provincie Zeeland, de Kustvisie (eind 2016) en de toekomstig op te stellen visie voor de kusten van de Deltawateren. Het is niet de bedoeling dat de Natuurvisie dit beleid doorkruist dan wel overschrijft, wel kan op onderdelen aanvulling (in de zin van verduidelijking) plaatsvinden. Dit is uitgewerkt in onderhavig hoofdstuk voor de onderdelen:

- Aanwijzen van landschappen en landschapselementen van provinciaal belang;
- Beschermen van omgevingskwaliteiten als rust en stilte, duisternis, weidsheid en open horizon;
- Aanwijzen van stimuleringsgebieden voor landschapsontwikkeling.

7.1 Bescherming van landschappen, landschapselementen van provinciaal belang

In de VRPZ zijn landschappen, landschapselementen en cultuurhistorische elementen van provinciaal belang aangewezen, vanwege hun herkenbaarheid en bijzondere identiteit.

De VRPZ bepaalt dat nieuwe bebouwing of nieuwe vormen van grondgebruik niet mogen leiden tot een significante aantasting van de waardevolle landschappen en cultuurhistorische elementen. Ook mag dit niet leiden tot een significante vermindering van oppervlakte van de gronden of tot een significante aantasting van de samenhang tussen gebieden. Deze bepalingen moeten worden geborgd in gemeentelijke bestemmingsplannen.

In de praktijk laten deze bepalingen nog ruimte voor ontwikkelingen. Voordeel hierbij is dat er altijd ruimte voor maatwerk blijft, Nadeel is dat noch in de VRPZ, noch in de “Handreiking Landschap” waar de VRPZ naar verwijst, geen gedegen, uitvoerige beschrijving is opgenomen van de waarden van de landschappen, landschapselementen en cultuurhistorische elementen van provinciaal belang. Daarbij komt dat de afweging óf en wanneer een ontwikkeling landschappelijk gezien al dan niet aanvaardbaar is altijd subjectief. Hierdoor is het niet altijd voor een ieder duidelijk waar maatwerk stopt en de aantasting van waardevol landschap of cultuurhistorische elementen begint.

Met betrekking tot het toetsingskader voor landschappen en landschapselementen van provinciaal belang kunnen de volgende keuzes worden gemaakt.

Keuze 0: De bepalingen VRPZ met betrekking tot de landschappen, landschapselementen en cultuurhistorische elementen van provinciaal belang bieden aan deze categorieën voldoende bescherming en scheppen voldoende duidelijkheid met betrekking tot de ontwikkelmogelijkheden in of bij deze gebieden en elementen van provinciaal belang (huidig beleid handhaven)

Keuze 1: Om gemakkelijker te kunnen beoordelen of een ontwikkeling landschappelijk gezien al dan niet aanvaardbaar is, laat de Provincie de kernkwaliteiten van de landschappen, landschapselementen en cultuurhistorische elementen van provinciaal belang en de bijhorende strategieën uitvoeriger beschrijven (duidelijker toetsingskader).

Keuze 2: Om toch maatwerk per locatie en ontwikkeling mogelijk te maken, blijft het toetsingskader ongewijzigd en worden kwesties waarbij het moeilijk te bepalen is of een ontwikkeling leidt tot een significante aantasting, voorgelegd aan een onafhankelijke landschapsdeskundige partij (onafhankelijk landschapsdeskundig advies).

Landschappen, landschapselementen en cultuurhistorische elementen van provinciaal belang

In overleg met gemeenten, Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) en Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) zijn de kernkwaliteiten van het Zeeuwse landschap per regio geïnventariseerd. Daarbij is voor de afzonderlijke kwaliteiten aangegeven of zij van provinciaal, regionaal of lokaal belang zijn en zijn strategieën geformuleerd voor de wijze van behoud, bescherming en ontwikkeling. De inventarisatie en strategieën zijn opgenomen in de Handreiking landschap – “Het Landschap van Zeeland - beschrijving van het landschaps-DNA en ontwikkelingsperspectief (2012)”

De via de Verordening Ruimte Provincie Zeeland beschermde landschappen, landschapselementen en cultuurhistorische elementen van provinciaal belang zijn:

- Vlakelementen: de Deltawateren, duin- en strandlandschappen, vroongronden, schorren en slikken, inlagen, karrevelden en open zilte weidegebieden, krekken en kreekrestanten, bossen en landgoederen, bijzondere open poelgebieden, (overige) EHS-gebieden en de open entree van Zeeland (langs de A58).
- Lijnelementen: Deltawerken en overige grote ingenieurswerken (o.a. de Zeelandbrug), deltadijken, binnendijken, muraltmuurtjes, Atlantikwall, Landfront Vlissingen, Staats Spaanse Linies, duinbeken, houtwallen en elzenmeten in de Kop van Schouwen en herkenbare overgangen naar kleinschalige dekzandlandschappen in Zeeuws-Vlaanderen.
- Puntelementen: vliedbergen, welen, paalhoofden, molenbiotopen, forten, kastelen, hollestels, oesterputten en de groeve Nieuw-Namen.

Van gemeenten wordt verwacht dat zij op een soortgelijke wijze uitwerking geven aan het behoud van de kwaliteiten met een regionaal of lokaal belang in hun structuurvisies en bestemmingsplannen. De gezamenlijk uitgevoerde inventarisatie kan daarbij worden beschouwd als een handreiking.

7.2 Bescherming van rust, stilte, weidsheid, open horizon en duisternis

In de nieuwe Wet natuurbescherming worden in Natura 2000-gebieden waarden als weidsheid en duisternis niet langer beschermd. Op grond van het Activiteitenbesluit milieubeheer kunnen provincies gebieden aanwijzen waarbinnen kwaliteiten als rust, stilte, weidsheid, open horizon (ruimte) en / of duisternis worden beschermd.

In de Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ) zijn landschappen van provinciaal belang aangewezen vanwege (o.m.) hun bijzondere openheid. Ook zijn hierin zogenaamde windmolenconcentratiegebieden aangewezen.

In het Omgevingsplan en de VRPZ worden Provinciaal beleid en regels ten aanzien van stilte en duisternis verwoord. Unieke plekken in het landschap, waar rust en stilte centraal staan, worden beschermd. Dit zijn de Milieubeschermingsgebieden. In Zeeland is het grootste deel van de Natura 2000-gebieden aangewezen als milieubeschermingsgebied. Voor de milieubeschermingsgebieden gelden richtwaarden en gedragsregels om verstoring van de rust en stilte te voorkomen. Met betrekking tot nieuwe of uitbreiding van bestaande lawaaisportlocaties en start- en landingsplaatsen zijn beperkende regels gesteld.

De Provincie Zeeland wil delen van Zeeland waar de donkerte een echte meerwaarde heeft beschermen tegen onnodige lichthinder zonder belemmerend te werken. Duisternis is een kwaliteit die in Zeeland nog aanwezig is en door de recreant en bewoner heel erg wordt gewaardeerd vooral in het buitengebied en de natuur. In de VRPZ zijn concentratiegebieden voor glastuinbouw aangewezen. Bij het beoordelen van ruimtelijke plannen met betrekking tot grootschalige verlichte kassengebieden en de toepassing van grootschalige verlichting zal de Provincie er op toezien dat de beste technieken om lichthinder te voorkomen worden toegepast. Ten aanzien van de toepassing van de verlichting van de provinciale wegen voert de Provincie een terughoudend beleid.

Met betrekking tot de mate van bescherming van de omgevingskwaliteiten rust, stilte, weidsheid, open horizon (ruimte) en duisternis kunnen de volgende keuzes worden gemaakt.

De PCGR heeft in meerderheid aangegeven te kiezen voor keuze 2, ons college adviseert keuze 1.

Keuze 0: Het behoud van omgevingskwaliteiten rust, stilte, weidsheid, open horizon (ruimte) en duisternis is in het huidige beleid voldoende geborgd. Zeker voor wat betreft de Natura 2000-gebieden (wettelijk minimum).

Keuze 1: De Provincie wil de kwaliteiten als rust, stilte, weidsheid, open horizon (ruimte) en of duisternis niet alleen behouden in het belang van natuurwaarden, maar ook voor de beleving van het landschap en de omgeving door bewoners en bezoekers van Zeeland (toerisme, leefbaarheid, vestigingsklimaat, gezondheid). De Provincie onderzoekt wat hiervoor nodig is (uitbreiding behoudsdoelstelling).

Keuze 2: Als keuze 1 en daarbij inzetten op verbetering van de kwaliteiten. De Provincie onderzoekt wat hiervoor nodig is (vergroten meerwaarde voor natuur, economie en leefbaarheid).

7.3 Stimuleringsgebieden voor landschapsontwikkeling

Versterking van de agrarische structuur vormt een belangrijke provinciale doelstelling. Dit wordt onder meer gerealiseerd door de inzet van het kavelruilbureau en de aanleg van landbouwroutes. Als gevolg van (verschillende) "rood-voor-groen"-regelingen (waaronder de regeling voor nieuwe landgoederen), bos- en natuurcompensatie, (toekomstige) vergroeningsmaatregelen vanuit GLB, etc. duiken her en der in het agrarisch gebied "groene" ontwikkelingen op. In sommige gevallen doen die ontwikkelingen de agrarische structuurversterking te niet of belemmeren deze.

Daarnaast heeft een aantal van deze "groene" ontwikkelingen weinig toegevoegde landschappelijke, ecologische of recreatieve waarde, omdat ze geïsoleerd en wijd verspreid liggen en er weinig samenhang is met het Natuurnetwerk Zeeland of het landschap in de directe omgeving. Dit wordt onder meer veroorzaakt doordat veel van deze ontwikkelingen binnen een bepaalde termijn en daarom op direct beschikbare grond moeten worden gerealiseerd (bv. boscompensatie) of omdat het om particuliere initiatieven gaat die plaatsvinden op eigen grond (bv. nieuwe landgoederen).

Het aanwijzen van gebieden waarbinnen voornoemde "groene" ontwikkelingen juist wel tot de gewenste meerwaarde leiden kan een oplossing bieden. Het gaat dan om gebieden die agrarisch minder intensief worden benut, waar ruimte is voor andere functies zoals natuur, landschap, water, recreatie, etc. en waar de "groene" ontwikkelingen een bijdrage kunnen leveren aan versterking van het Natuurnetwerk Zeeland en het landschap en de recreatieve structuur.

Dit soort stimuleringsgebieden voor landschapsontwikkeling biedt naast mogelijkheden tot versterking van het Natuurnetwerk Zeeland en landschap ook kansen voor:

- de verbreding van de agrarische bedrijfsvoering (combinaties met andere functies),
- "natuur-inclusieve" of ecologisch duurzame landbouw (agrarische biodiversiteit),
- bufferzones tussen natuurgebieden en landbouwgebieden, bedoeld om wederzijdse overlast te voorkomen/beperken (zie 5.1.3),
- zonering van het recreatief gebruik van natuurgebieden (afleiden van recreatiedruk)
- natuurrecreatie
- andere functies als recreatie, wateropgaven, ruimtelijke adaptatie etc.

Er is een koppeling te maken met de deelgebiedenbenadering in de Kustvisie die eind 2016 wordt vastgesteld. In de Kustvisie worden gebieden van landschappelijke waarden aangeduid. Voor deze gebieden worden strategieën ontwikkeld voor het behouden en versterken van deze waarden in combinatie met de (on)mogelijkheden voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

Het al dan niet aanwijzen van stimuleringsgebieden voor landschapsontwikkeling en het al dan niet stimuleren en / of faciliteren van landschapsontwikkeling in dergelijke gebieden zijn keuzes die aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Keuze 0: Niet actief sturen op de realisatie van stimuleringsgebieden voor landschapsontwikkeling, maar dit alleen faciliteren binnen de huidige kaders van het Provinciaal ruimtelijk beleid en natuurbeleid (voortzetting huidig beleid).

Keuze 1: Samen met gemeenten en de landbouwsector de mogelijkheden onderzoeken tot aanwijzing van gebieden waarbinnen de realisatie van stimuleringsgebieden voor landschapsontwikkeling kunnen worden gestimuleerd en gefaciliteerd, wanneer deze een bijdrage leveren aan de versterking van het Natuurnetwerk Zeeland, de biodiversiteit, het landschap en eventuele andere functies als wateropgaven, ruimtelijke adaptatie, extensieve vormen van recreatie, verbreding van de landbouw. En wanneer deze mogelijkheden er zijn hiervoor beschikbare middelen aanwenden (aanwijzing gebieden en inzet beschikbare middelen).

Keuze 2: Als 1 en hiervoor extra middelen uittrekken (aanwijzing gebieden en inzet beschikbare middelen).

7.4 Actief beheer van landschapselementen

Verspreid door Zeeland zijn buiten het Natuurnetwerk Zeeland diverse groene, kleine landschapselementen gelegen, als knotbomen, hagen, hoogstamboomgaarden, veedrinkputten, welen en streekeigen boerenerven. Deze landschapselementen dragen sterk bij aan de biodiversiteit

van het platteland en kunnen fungeren als verbindingzones tussen gebieden van het Natuurnetwerk Zeeland. Bovendien dragen zij ook sterk bij aan de identiteit van Zeeland en de aantrekkelijkheid van het platteland als gebied om te wonen, werken en recreëren. Hetzelfde geldt ook voor tal van kleine cultuurhistorische elementen als dijkcoupures, sluisjes, bunkers, grensstenen en veel aan het boerenerf gebonden elementen als bakketen, varkenscotten en toegangshekken.

Veel van deze elementen hebben hun oorspronkelijke functie verloren en zijn verdwenen of worden niet meer onderhouden. De meeste zijn in particulier eigendom. In veel gevallen ontbreekt het bij eigenaren aan kennis en kunde om de elementen in stand te houden.

Beheer en onderhoud van veel van deze elementen wordt uitgevoerd door eigenaars zelf en / of vrijwilligers(groepen). De tijd en middelen die zij hier in steken zijn echter lang niet altijd voldoende om deze elementen duurzaam in stand te kunnen houden of te herstellen. Bovendien zijn er nog heel wat van deze elementen die helemaal geen onderhoud kennen. Slechts een beperkt gedeelte van deze elementen wordt onderhouden in het kader van het gesubsidieerde agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Tijdens de consultatie van het maatschappelijk veld bleek dat aan genoemde landschapselementen veel waarde wordt gehecht. Enerzijds vanwege de bijdrage aan de biodiversiteit, anderzijds vanwege de bijdrage aan de identiteit en daarmee beleving van het Zeeuwse platteland.

Er zijn keuzes te maken in de inzet van middelen voor actief landschapsbeheer buiten het Natuurnetwerk Zeeland.

Keuze 0: De Provincie zet voor het onderhoud en het herstel van kleine landschapselementen middelen in conform het huidige beleid (= via de prestatieovereenkomst met de Stichting Landschapsbeheer Zeeland) (voortzetting huidig beleid, met huidige middelen).

Keuze 1: De Provincie trekt meer middelen uit voor het onderhoud en het herstel van kleine landschapselementen dan conform huidig beleid en laat aan betrokken partijen over waar en aan welke landschapselementen die middelen worden besteed (meer middelen).

Keuze 2: De Provincie trekt meer middelen uit voor het onderhoud en het herstel van kleine landschapselementen dan conform huidig beleid en stelt daarbij voorwaarden met betrekking tot het soort landschapselementen en / of regio's waaraan de middelen besteed kunnen worden (meer middelen en voorwaarden aan de besteding ervan).

HOOFDSTUK 8 UITVOERING

Bij de uiteindelijke visie hoort een hoofdstuk Uitvoering. Vóór dit hoofdstuk Uitvoering gestalte krijgt zijn een drietal keuzes te maken. Het gaat hierbij om de mate waarin de Provincie kiest voor verinnerlijking van natuur bij alle beleidsuitvoering waarin de Provincie een rol speelt of heeft. Daarbij is een keuze mogelijk in de wijze waarop de samenwerking met medeoverheden en partners wordt opgepakt en waarbij taken en verantwoordelijkheden over een weer worden benoemd. Tot slot zal na inwerkingtreding van de nieuwe Wet natuurbescherming een keuze moeten worden gemaakt voor de mate van bemoeienis of detailniveau op onderdelen als gebiedsbescherming of jacht en schadebestrijding. In dit hoofdstuk liggen deze keuzes voor.

8.1 Verinnerlijking van natuur in de Provinciale organisatie

Binnen de eigen provinciale organisatie is er uiteraard aandacht voor de integratie van het natuur- en landschapsbeleid met ander beleid van de Provincie. Het gaat dan om raakvlakken met bijvoorbeeld economie, leefbaarheid, ruimte en water en de opgaves van beleidsnota's op dat vlak. Enkele voorbeelden zijn de projecten uit het PVVP ter vergroting van de natuurbeleving door aanpassing Provinciale wegen, mogelijkheden om werk met werk te maken bij projecten bijvoorbeeld door zand- of kleiwinning te combineren met wegaanleg of dijkversterking of de aanleg van een faunapassage als de weg toch wordt opgeknapt.

Ook bij de speerpunten van het Coalitieakkoord "Krachten bundelen" zoals het opstellen van een visie voor de Ooster- en Westerschelde nemen medewerkers vanuit het cluster Natuur & Landschap deel aan de betreffende projectgroepen, zodat de natuurcomponent in een vroegtijdig stadium wordt opgenomen en kansen worden benut dan wel op later moment natuur geen hindernis blijkt te zijn.

In het kader van de 0-based begroting is daarbij onlangs een keuze gemaakt voor investeringsprogramma's en opgaves. Hierin kan natuur een nadrukkelijke rol spelen. Duidelijke samenhang is er met de programma's Zuidwestelijke Delta, Economische innovatie en Vestigingslocaties bedrijvigheid en de opgaves Zichtbaar Zeeland, Aantrekkelijk Zeeland en Leefbaarheid en Stad. Deze raakvlakken zullen worden onderkend en opgezocht.

De vraag is of natuur voor die thema's, programma's en beleidsvelden ook een plus mag vragen of afdwingen. Het is mogelijk om te kiezen voor een strategie van verinnerlijking van natuur in alle facetten van het provinciale beleid. Voorbeelden van verinnerlijking zijn: bij alle provinciale werken rekening houden met flora en fauna door kansen te benutten, gelijktijdig faunapassages in te richten, of armatuur van verlichting in te kopen die minimale lichtuitstraling geeft; bij pacht van provinciale gronden aan het gebruik ervan voorwaarden stellen ten gunste biodiversiteit; het hanteren van een meer duurzaam inkoop- en aanbestedingsbeleid. Hiermee krijgt de Provincie een voorbeeldfunctie en kan worden gesproken van verinnerlijking van natuur als plus op de afspraken met het Rijk. De keuzes die voorliggen zijn:

Keuze 0: Waar raakvlakken zijn tussen Provinciaal natuur- en landschapsbeleid en overig Provinciaal beleid, investeringsprogramma's en opgaven zal steeds worden bekeken of er koppelingen kunnen worden gemaakt die meerwaarde creëren (altijd streven naar integratie).

Keuze 1: Als 0 en daarbij de natuuropgave (behoud biodiversiteit en aandacht voor de verbinding van natuur en economie / maatschappij) zo veel als mogelijk verinnerlijken in andere provinciale beleidsvelden, de uitvoering van provinciale werken en de provinciale organisatie (verinnerlijking van natuuropgave).

8.2 Samenwerking met medeoverheden en partners

In de huidige uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid werkt de Provincie Zeeland samen met andere overheden en maatschappelijke partners. Deze partijen zijn samen vertegenwoordigd in de Provinciale Commissie Groene Ruimte en in dit platform wordt in een vroegtijdig stadium beleid besproken en inbreng gevraagd.

Een deel van de medeoverheden en partners heeft opgaven die overeenkomen met ambities van de Natuurvisie. Het gaat dan bijvoorbeeld om natuurontwikkeling en de mogelijkheid om adequaat te handelen bij aankoopkansen middels voorfinanciering van derden, mogelijkheden voor de aanleg van tijdelijke natuur op gronden van bv. Zeeland Seaports of gemeenten, een wens voor betere communicatie over de mogelijkheden en ontsluiting van het wandelnetwerk (inclusief boerenlandpaden), biodiversiteitsprojecten van medeoverheden, of een programma als de Vitale Revolutie van de GGD Zeeland.

Het is op elk moment mogelijk om samenwerking te zoeken, maar een mogelijke plus kan worden behaald als hier enige mate van commitment van partijen bij wordt uitgesproken.

Uit de stakeholder- en publieksbijeenkomsten kwam ook de oproep om hierover gezamenlijk afspraken te maken, de voortgang te bewaken en te zorgen voor een instrument om elkaar ook in de toekomst aan te kunnen spreken op de goede intenties. De Provincie zou hierin het voortouw moeten nemen. Een instrument dat hiertoe kan bijdragen is een convenant waarin partijen op een concreet niveau vastleggen wat in de komende periode hun bijdrage kan zijn aan de natuuropgave, met daarbij een (half)jaarlijkse agendering om de voortgang te bewaken (bijvoorbeeld in de Provinciale Commissie Groene Ruimte). In de voortgangsrapportage natuur van het IPO (Natuur in de provincie – 2015) staat een overzicht van verschillende samenwerkingsovereenkomsten in enkele provincies.

Met betrekking tot de samenwerken met medeoverheden en partners zijn de volgende keuzes te maken.

Keuze 0: De Provincie voert haar taken en ambities uit conform de afspraken met het Rijk en haar eigen Natuurvisie en zoekt daarbij naar koppelingen met het beleid van andere overheden en maatschappelijke partners om zo meerwaarde te creëren (koppeling met beleid van derden).

Keuze 1: Als keuze 0 en daarbij andere overheden, maatschappelijke partijen en bedrijven oproepen ook een bijdrage te leveren aan de opgaven met betrekking tot biodiversiteit, natuur & economie en natuur & maatschappij en daartoe met de Provincie een intentieverklaring te ondertekenen en periodiek de voortgang te bespreken (intentieverklaring met partners).

8.3 Uitvoeringsprogramma Wet natuurbescherming

Op basis van de Wet natuurbescherming krijgt de Provincie veel bevoegdheden. In die bevoegdheden zit een mate van beleidsvrijheid. Voor hoofdkeuzes wordt nu, of is in de Voorjaarsnota, een richting aan Provinciale Staten gevraagd. Bijvoorbeeld voor soortenbescherming en uitkeringen bij faunaschade.

Veel zaken zullen nog verder in detail geregeld worden. Na vaststelling van de Natuurvisie zal een uitvoeringsprogramma Wet natuurbescherming worden opgesteld waarin gedetailleerde uitwerking en beleidsregels voor de diverse onderdelen worden vastgelegd. Onderwerpen die daarbij aan bod komen zijn:

- gebiedsbescherming
- bescherming houtopstanden
- soortenbescherming
- jacht en schadebestrijding
- tegemoetkoming schade

Met betrekking tot deze onderdelen is er nu voor gekozen de invoering van de wet, waar mogelijk, beleidsarm in te voeren. Omdat het beschermingsregime doorlopend is en continue moet blijven, mag er geen leemte vallen bij de bevoegdheidsoverdracht tussen de thans geldende regels van het Rijk en de toekomstig geldende regels van de Provincie. De thans geldende kaders worden om die reden vooralsnog voortgezet.

Bij de nadere uitwerking in het uitvoeringsprogramma Wet natuurbescherming kan worden gewerkt langs een aantal algemeen geldende principes: kiezen we voor maatwerk middels individuele ontheffingen en vergunning, dan wel kiezen voor het zoveel mogelijk generiek regelen van nieuw beleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om zaken als bemesten en beweiden of het kappen van houtopstanden. Voor het beste zicht op uitvoering hiervan is ontheffing / vergunning nodig voor elke handeling van agrariërs, resp. kap door terreinbeheerders. In de praktijk leidt tot belemmeringen in de bedrijfsvoering. Een ander voorbeeld is het snijden van zeegroenten. Dit kan middels individuele ontheffingen worden toegestaan of een via een algemene beleidsregel.

Het voorstel is dat GS een uitvoeringsprogramma uitwerken voor de bovengenoemde onderwerpen vanuit de wet, waarbij de volgende principes kunnen worden gehanteerd.

Er zijn keuzes te maken met betrekking tot de mate van beleidsvrijheid ten aanzien van de provinciale bevoegdheden inzake de Wet natuurbescherming.

Keuze 0: Waar mogelijk kiezen voor generieke regels, waar nodig maatwerk leveren.

Keuze 1: De Provincie probeert zoveel mogelijk maatwerk te leveren. Iedere initiatief, verzoek, of aanvraag wordt op zijn eigen merites beoordeeld, waarna wordt toegewerkt naar een voor die situatie meest passende oplossing (zoveel mogelijk maatwerk).

Keuze 2: Om de uitvoeringslast te beperken streven de Provincie naar zoveel mogelijk generieke keuzes. Iets geldt wel of niet, is wel van toepassing of niet. De uitvoerder van een activiteit waarvoor regels zijn gesteld, dient er zelf voor te zorgen dat deze past binnen de gestelde kaders (zoveel mogelijk generiek).

HOOFDSTUK 9 MIDDELEN

Er liggen afspraken met het Rijk en in de Voorjaarsnota zijn keuzes gemaakt omtrent de inzet van middelen van de provincie op het gebied van natuur en keuzes gemaakt voor investeringsprogramma's en opgaves. Het financiële kader ligt hiermee vast en is bepalend voor het ambitieniveau in de gemaakte keuzes.

Voor wat betreft het budget is het belangrijk dat in de Voorjaarsnota is onderkend dat de pijlers beheer, bescherming en herstel moeten worden gefinancierd en daarmee de middelen beschikbaar zijn. Voor natuurontwikkeling is aanvullend budget beschikbaar gesteld (en middelen uit de tweede schil van de programma's), waarbij het tempo van de ontwikkeling zal worden aangepast aan de financiering inclusief de beschikbare bestemmingsreserve en verkoopopbrengst grond. Dit komt voort uit de afspraken met het rijk in het deelakkoord Natuur, Natuurpact en de bestuursovereenkomst grond.

Zoals in het hoofdstuk "Uitvoering" al is aangegeven is er duidelijke samenhang met de programma's Zuidwestelijke Delta, Economische innovatie en Vestigingslocaties bedrijvigheid en de opgaves Zichtbaar Zeeland, Aantrekkelijk Zeeland en Leefbaarheid en Stad. Deze raakvlakken zullen worden onderkend en opgezocht.

In de Voorjaarsnota is daarbij besloten dat een bedrag van € 500.000 zal worden opgenomen in de opgave Aantrekkelijk Zeeland voor natuur, zodat deze bij de gekozen ambitiekeuzes kan worden betrokken.

In combinatie met koppelkansen van de andere programma's en kansen is hiermee een deel van de ambitiekeuzes mogelijk. Ook als wordt gekozen voor de keuze van verinnerlijking van natuur in alle beleidsvelden kan continu gezocht worden om een deel van de ambities te realiseren middels bestaande budgetten. Ook mogelijkheden voor Europese co-financiering worden onderzocht en indien aanwezig benut.

Er zijn echter keuzemogelijkheden, zoals het ontwikkelen van bufferzones of een groot natuurbelevingscentrum die niet passen binnen de onlangs vastgestelde kaders en meer kosten dan een beperkte plus.

De keuze die in dit hoofdstuk voorligt komt hieruit voort. In het geval gekozen wordt voor verdergaande beleidskeuzes, dan kan hiervoor een inschatting worden gemaakt van de kosten met een financieringsvoorstel ten laste van extra middelen. Dit voorstel wordt dan uitgewerkt in de beleidsnota Natuurvisie Zeeland 2016-2022 en voorgelegd bij vaststelling van de Natuurvisie. Hierbij zal ook worden onderzocht in hoeverre financiering via het Groenfonds tot de mogelijkheden behoort.

Keuze 0: De beschikbare middelen zijn leidend en in de Natuurvisie komen keuzes die niet passen binnen de budgetten niet terug;

Keuze 1: In de natuurvisie wordt uitgegaan van de beschikbare middelen, maar bij gekozen ambities wordt tevens een bestedingenplan voorgelegd voor de gekozen ambities met verzoek om aanvullend budget als het beschikbaar gestelde budget ontoereikend is.

